

Membraanide füsioloogia

Alo Vanatoa

Puhkepotentsiaal

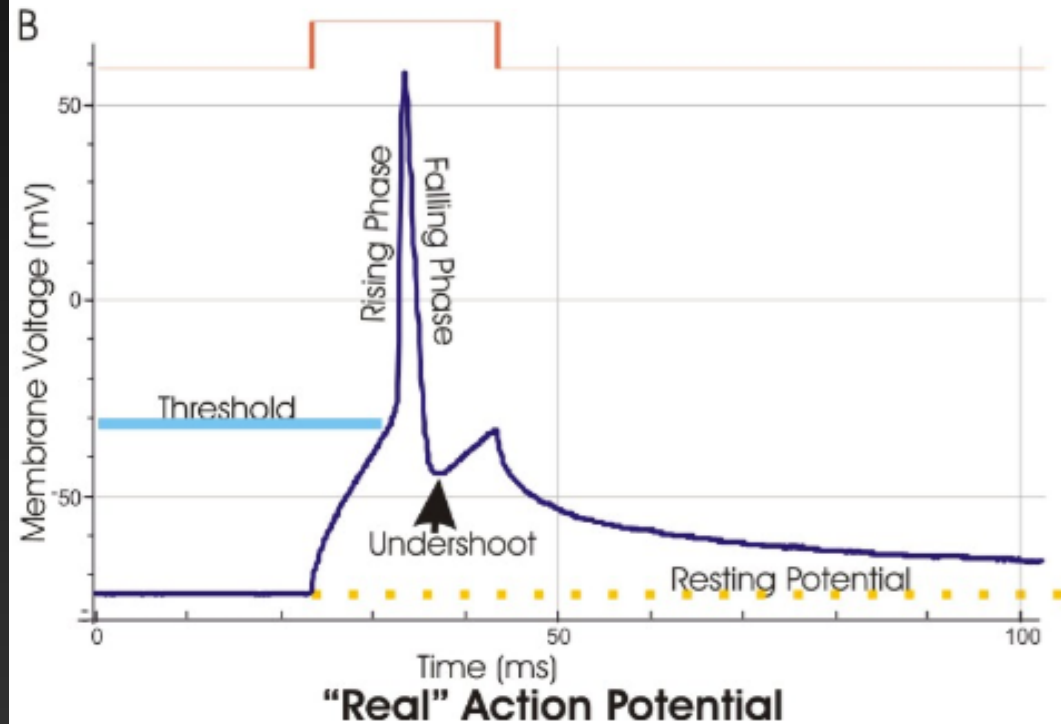
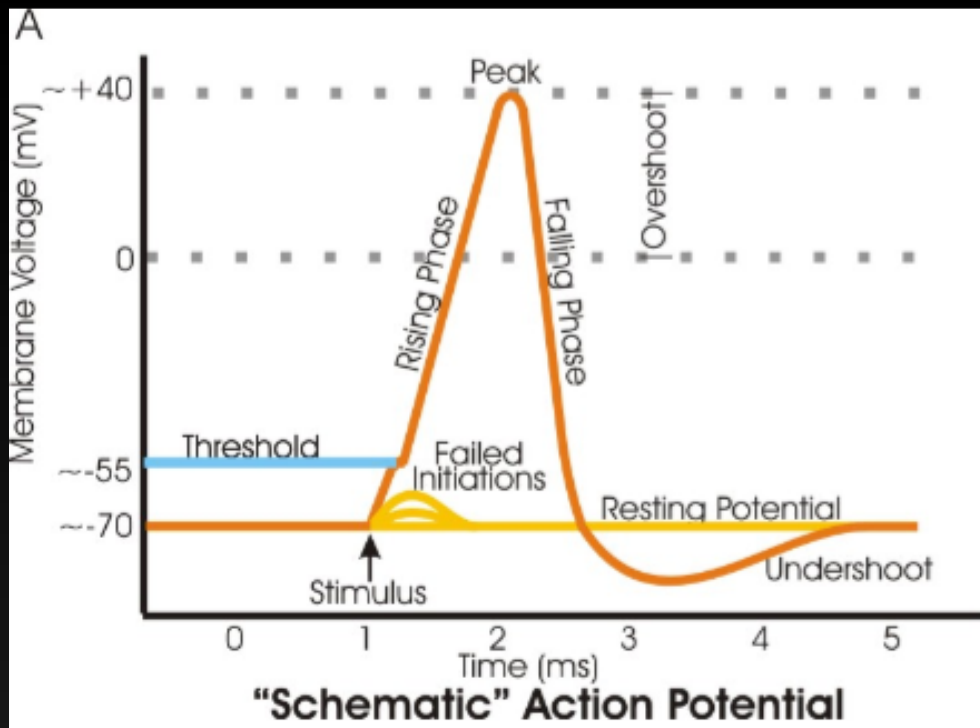
- Puhkepotentsiaal -90 mV
- Na^+ K^+ ja Cl^- ioonid
- Nernsti võrrand
- Goldmanni võrrand
- Potentsiaal sõltub permeaablusest

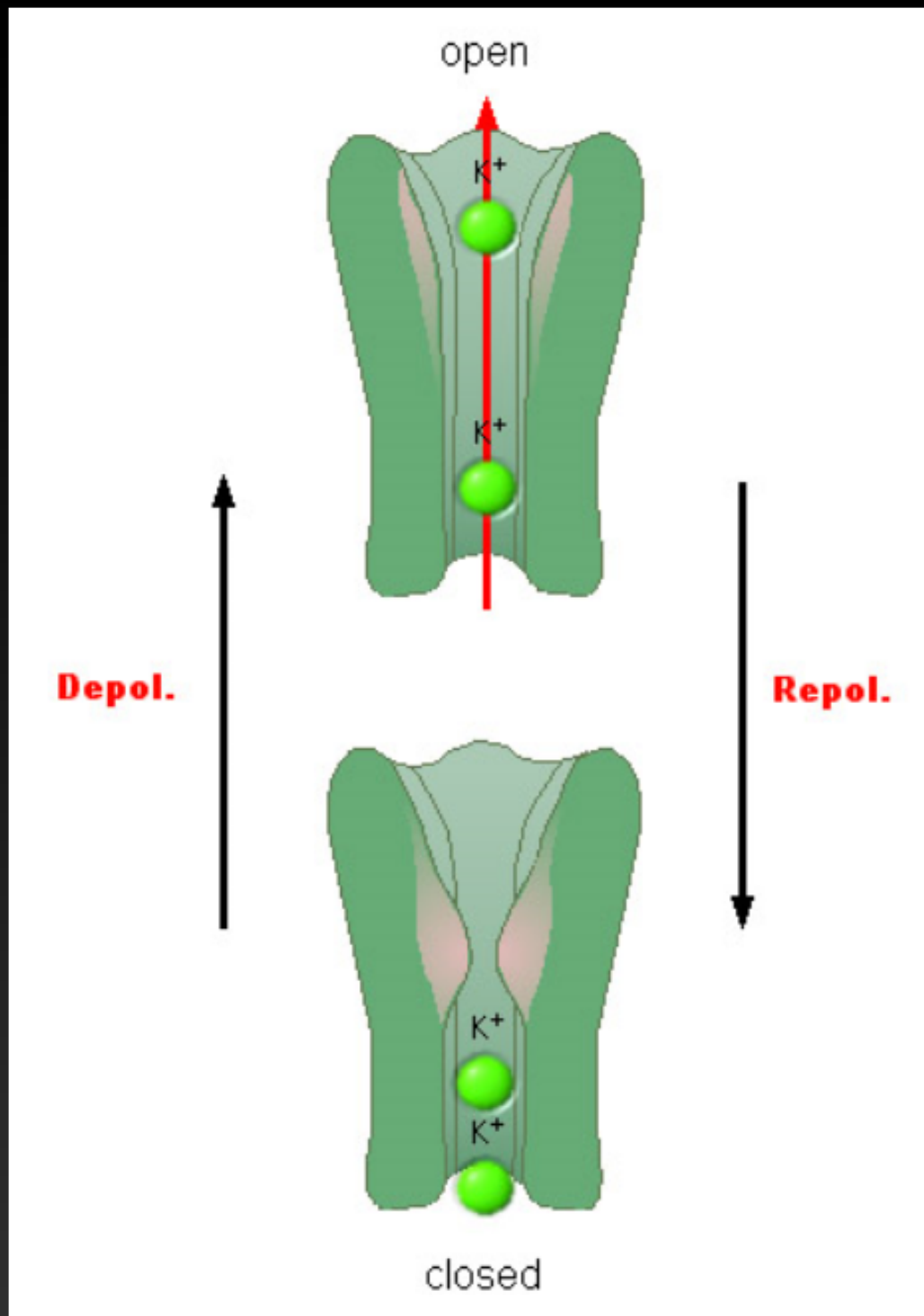
Aktiivtransport

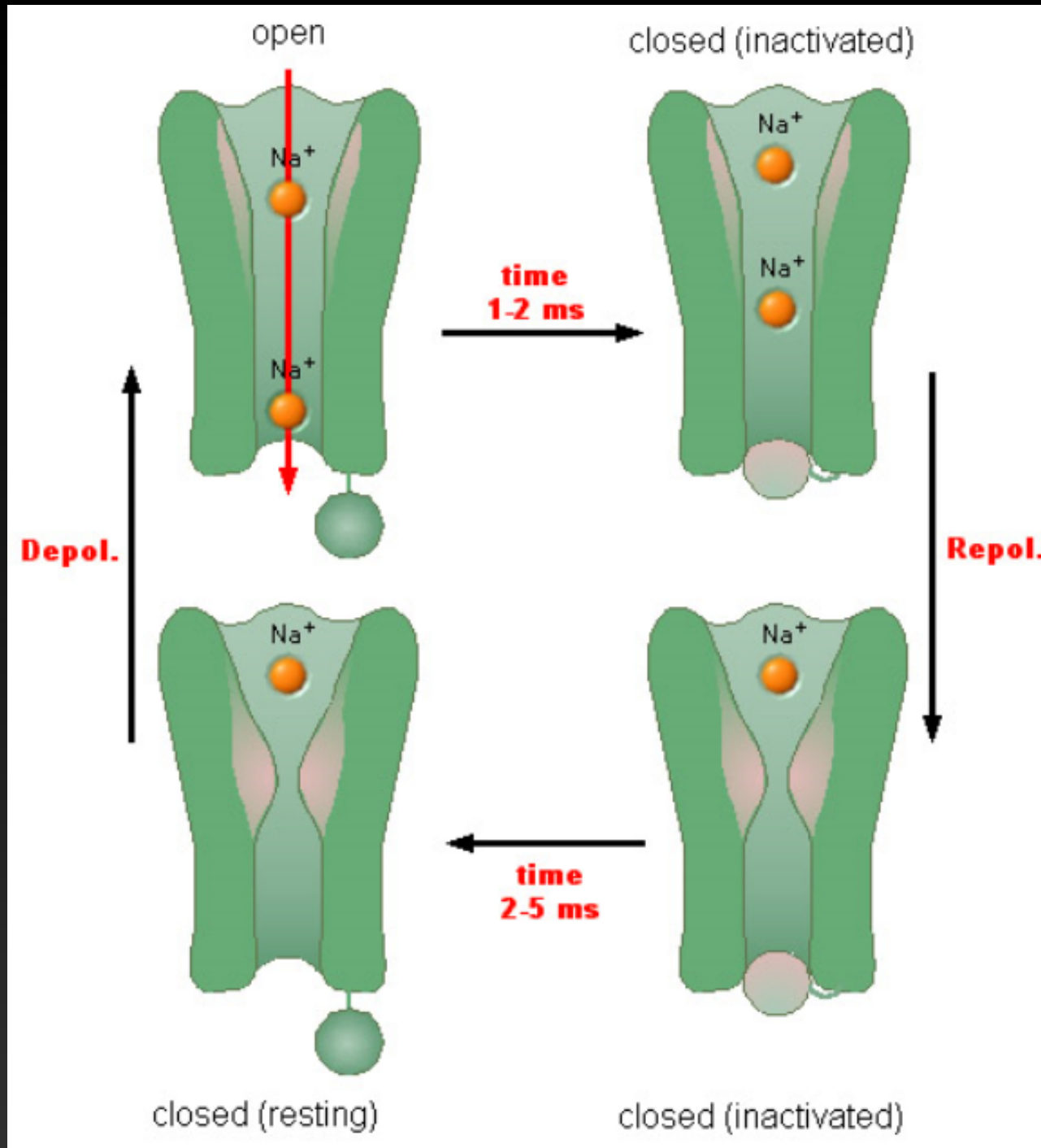
- Ioonide asümmeetriline jaotus
  - Na-ioonide jaoks potentsiaal 150mV ulatuses rikutud
- Na-pump (Na⁺/K⁺ATPaas)
  - Kulukas protsess

Aktsioonipotentsiaal

- Membraanpotentsiaali muutumine positiivsemaks
- Läviväärtus
- Regeneratiivne AP
- Refraktaarsus
  - suhteline
  - absoluutne

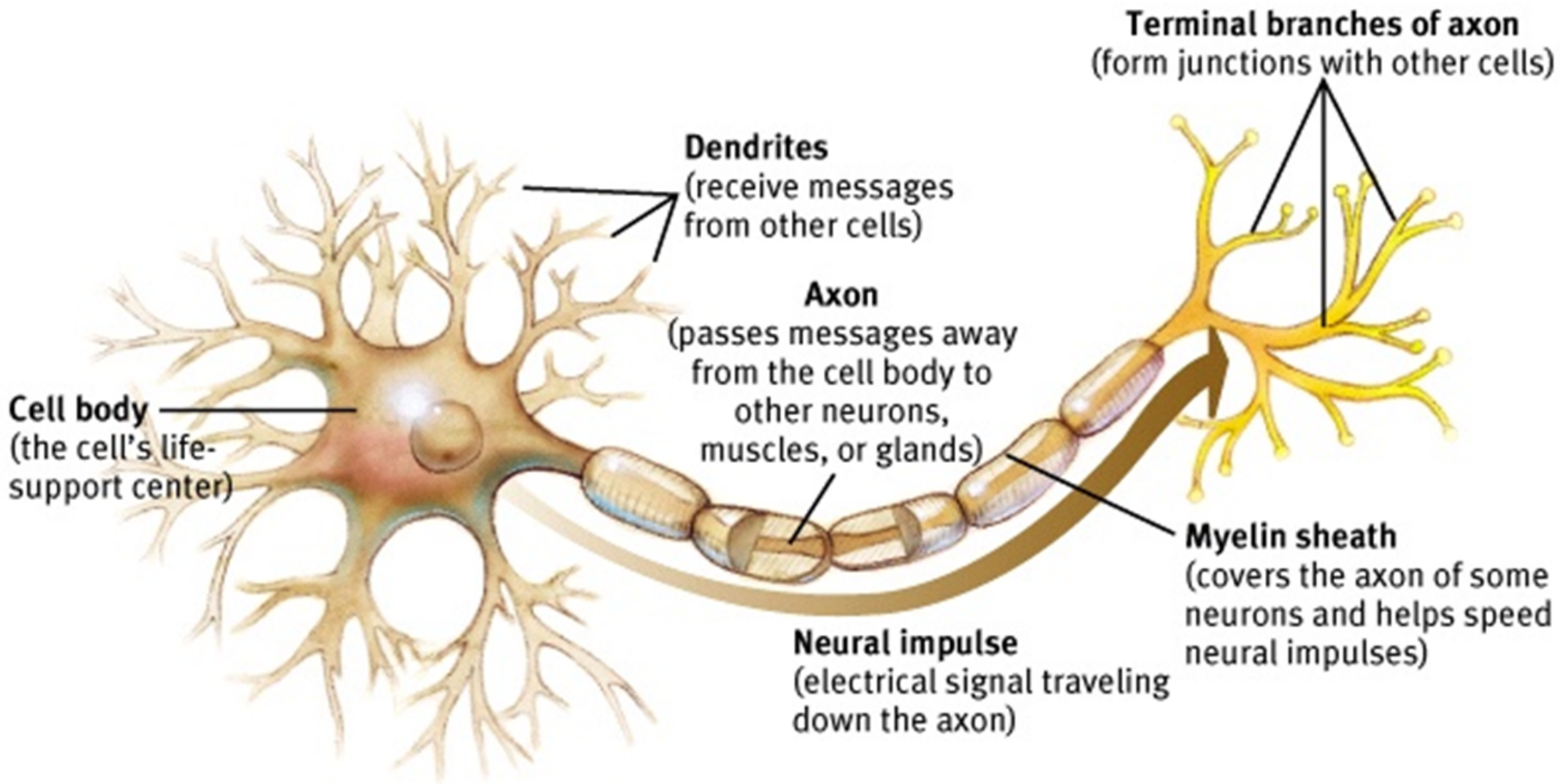

Informatsioonile levimine

- Passiivne
  - elektrotooniline levi
- Aktiivne
- Saltatoorne levi
  - müeliin
- Aktsioonipotentsiaali levimine

Informatsiooni levimine

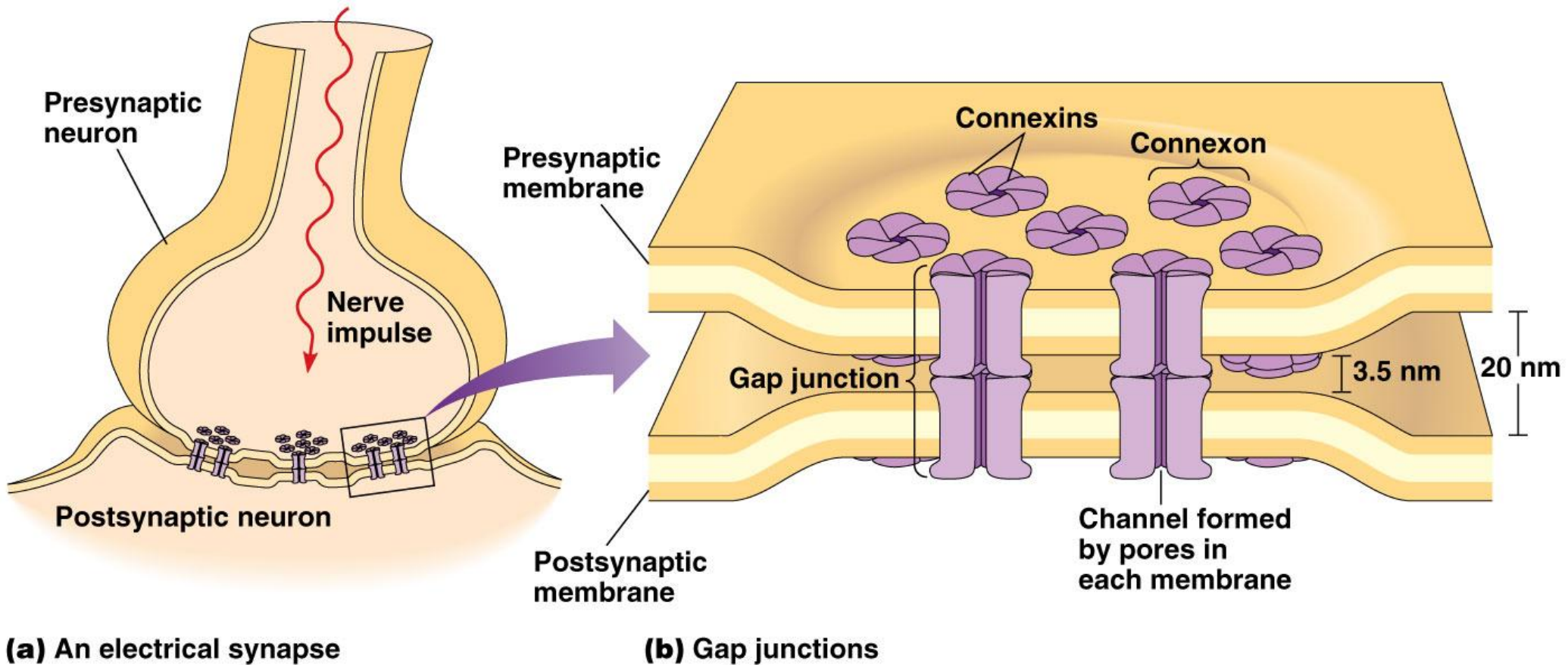
Informatsioonilevimine

- Passiivne
  - elektrootoniline levi
- Aktiivne
- Saltatoorne levi
  - müeliin
- Aktsioonipotentsiaali levimine

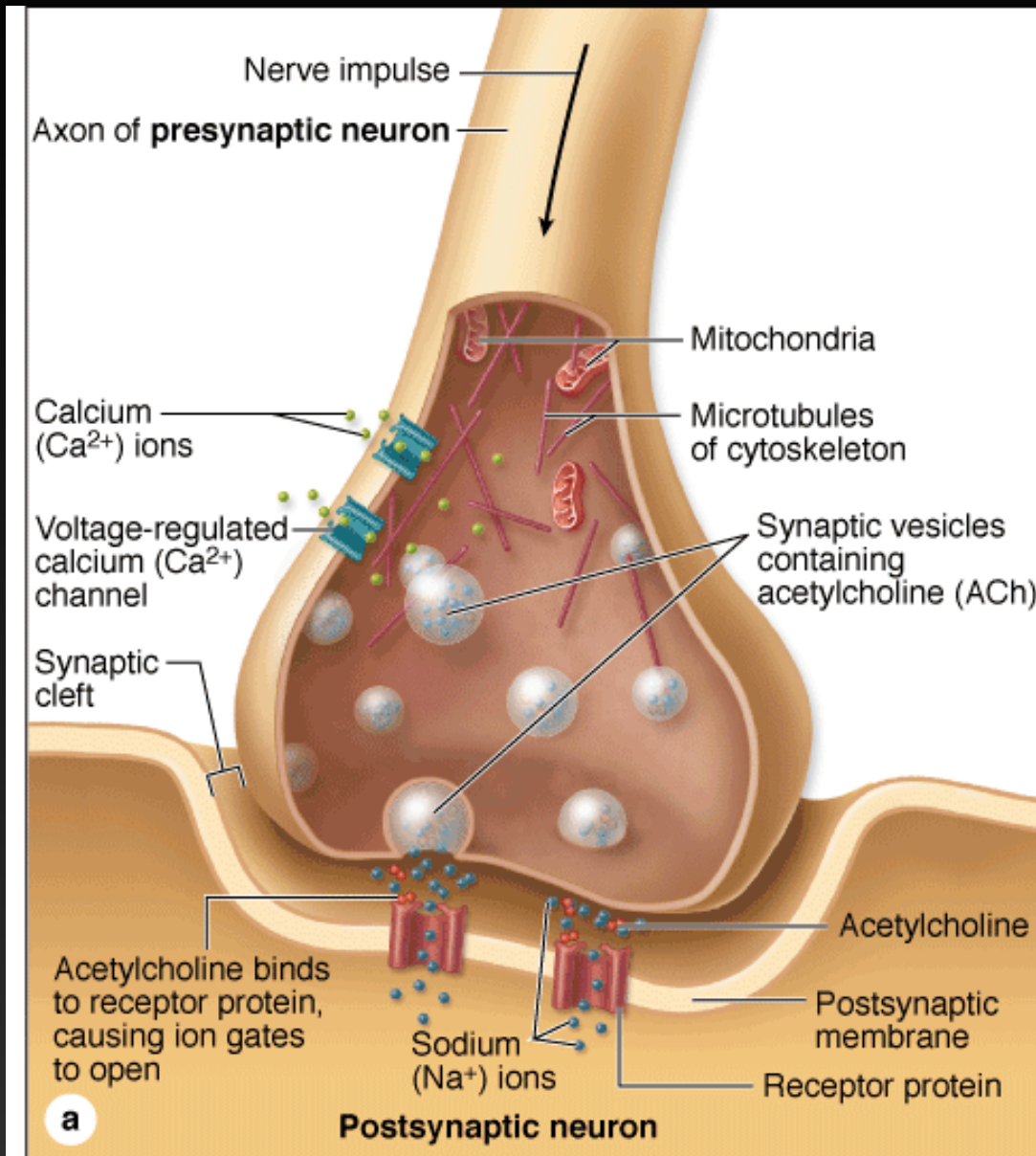
Sünapsid

- Ühendus kahe närviraku vahel
- Elektrilised
  - lihtsama ehitusega
  - vähem levinud
- Keemilised
  - keerulisemad
    - levinumad

Elektriline sünapss

Keemiline sünapss

Source: Mescher AL: *Junqueira's Basic Histology: Text and Atlas, 12th Edition*: <http://www.accessmedicine.com>

Copyright © The McGraw-Hill Companies, Inc. All rights reserved.

Keemiline sünap

- Sünapsi tööfaasid
- Mediaatorid
  - ACh
  - amiinid
  - peptiidid

Meeleelundid

Alo Vanatoa

Retseptorrakud

- Selektiivsus
- Modaalus
- Konverteerimine
- Võimendamine
- Künnis

Transduktsioon

- Sensorites analoogsignaala
  - pidev funktsioon
- KNSis digitaalsignaala
  - 01011100110110001
- Vajalik konverteerimine

Adapteerumine

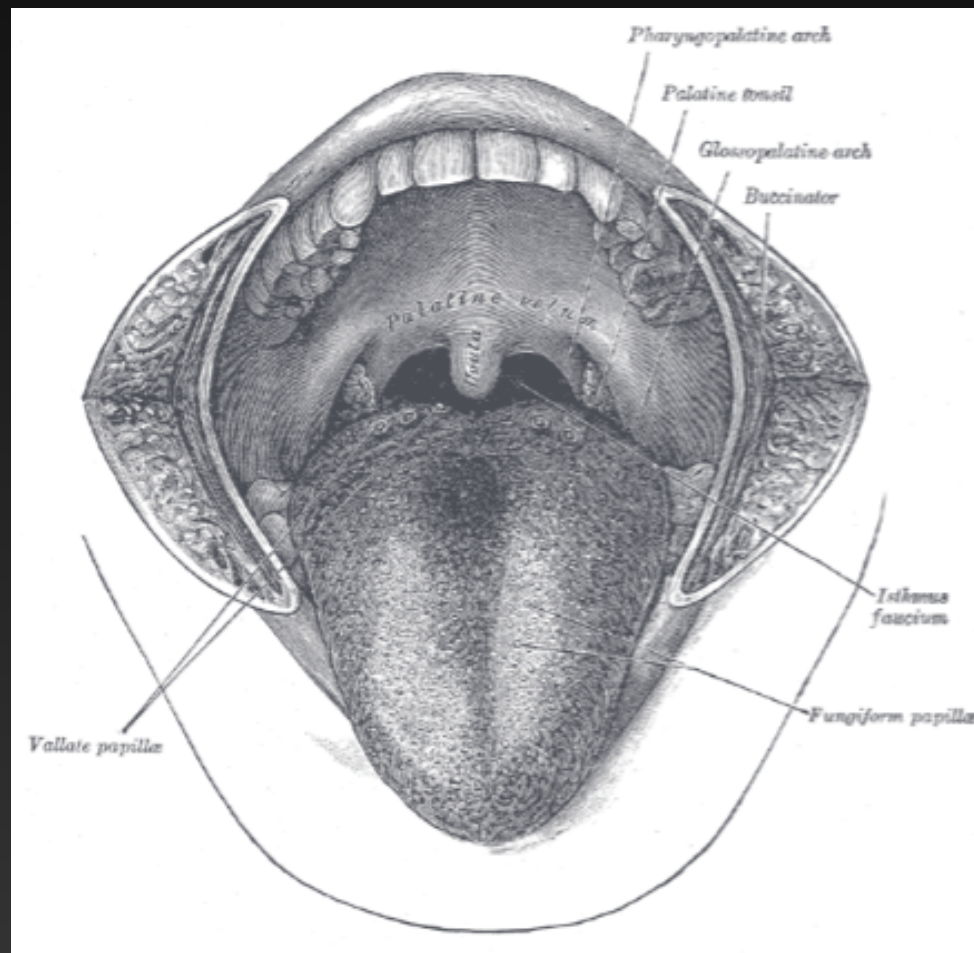
- Toonilised
  - aeglaselt adapteeruvad
- Faasilised
  - kiiresti adapteeruvad
- Mehhanismid
  - omadused muutuvad
  - molekulid lõppevad
  - elektrilised omadused muutuvad
  - KNS

Meeleelundid

- 5 meelt
- Ebatäpne kuid praktiline

Kemoretseptsioon

- Olfaktsioon
  - haistmine
- Gustatsioon
  - maitsmine

Kemoretsepsioon

- 1) Provide some adaptive advantage
- 2) Have a defined class of effective stimuli
- 3) Have unique transduction mechanisms
- 4) Initiate peripheral signals conveyed by gustatory nerves that are decoded in gustatory centers
- 5) Be perceptible and unique
- 6) Evoke a functional physiological and/or behavioral response

Mattes, R.D. 2011 *Physiol Behav* 104:624–31.

Kemoretseptsioon

- Magus
- Hapu
- Kibe
- Soolane
- Umami (Breslin P.A., Spector A.C. 2008 Curr Biol 18:R148–55.)
- Rasvane? (DiPatrizio, N.V. 2014 Physiol Behav 136:145 - 154)

Kemoretseptsioon

- Magus
  - TAS1R2 + TAS1R3
- Hapu
  - ?
- Kibe
  - TAS2R
- Soolane
  - K^+ , Na^+ , Li^+ mõju ioonkanalitele

Kemoretseptioon

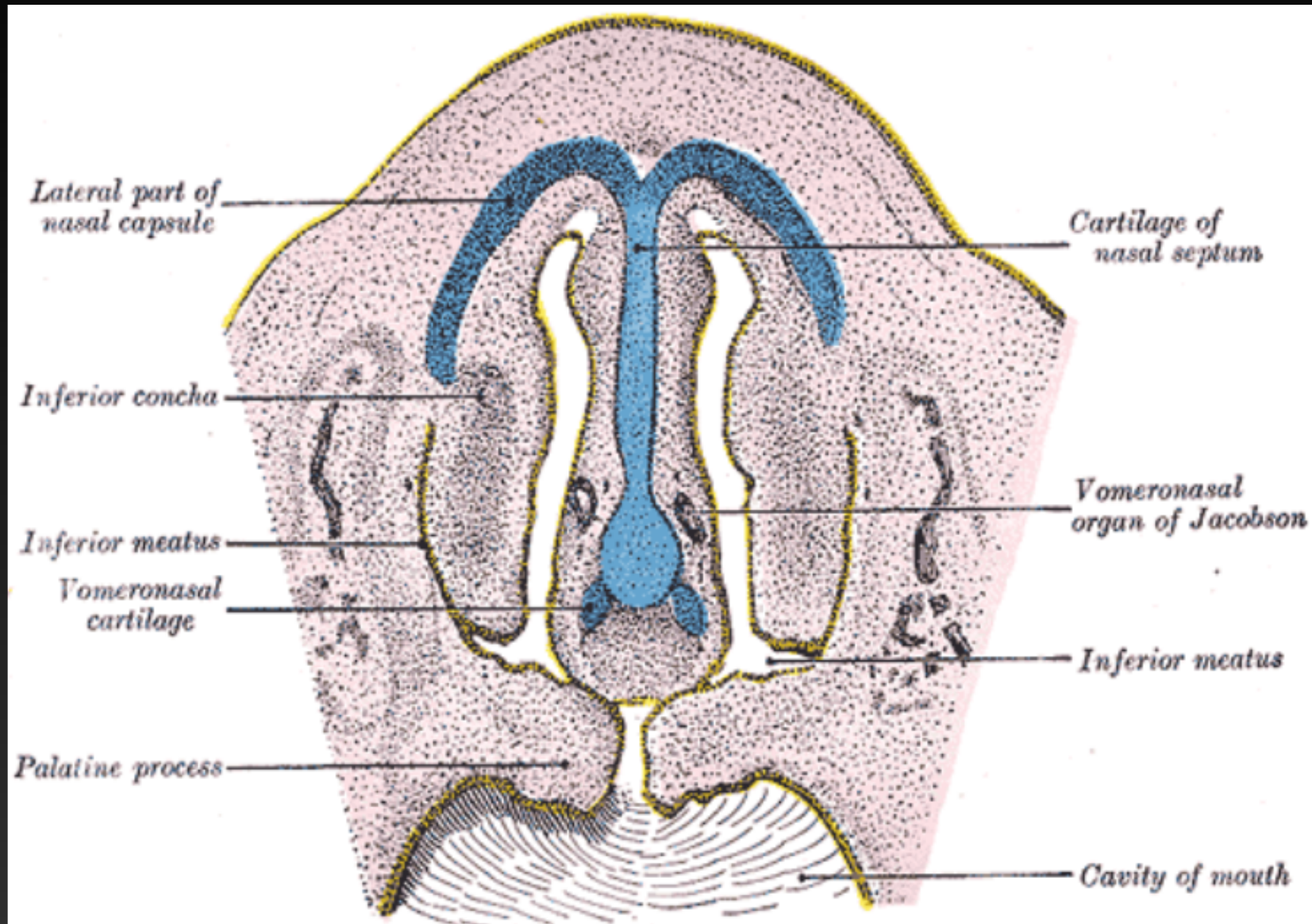
- Umami
  - TAS1R10
- Rasvane?
  - CD36
  - TPRM5

Kemoretseptioon

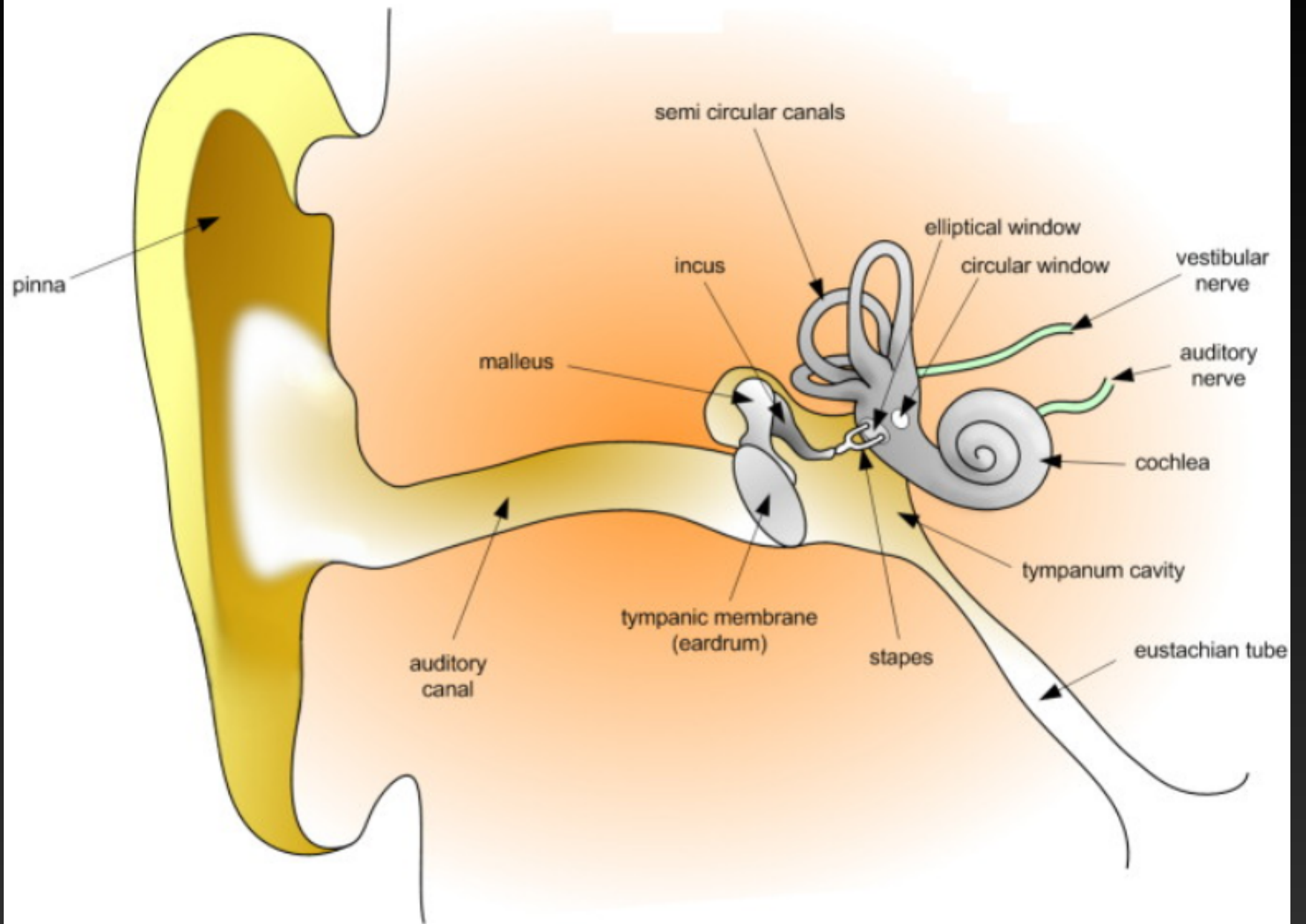
- Kõigil loomarühmadel ei ole kogu põhimaitsete komplekt esindatud.
  - Pingviinid: magus, kibe, umami on puudu (Zhao H. et al 2015 Curr Biol 25:R141-142)
  - Vaalalised: puudu kõik peale soolase (Zhu, K. 2014 doi: 10.1186/s12862-014-0218-8)

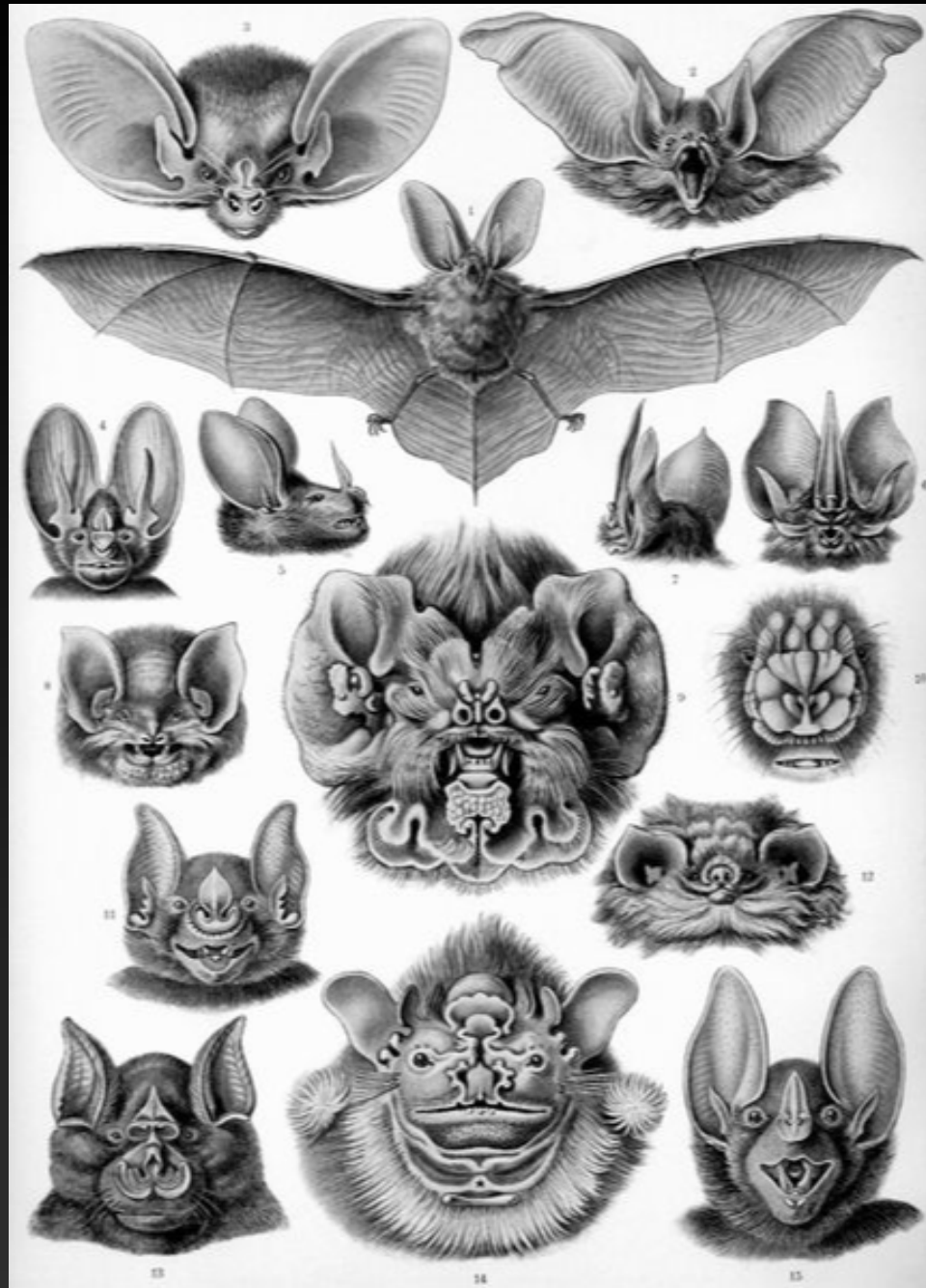
- Vomeronasalne e Jacobsoni organ

Mehhaanoretseptioon

- Heli
- Puuteaistingud
- Nurkkiirendus
- Gravitatsioon

Kajalokatsioon

- Nahkhiired
  - > 100 kHz
  - kuni 130 dB
  - kestus 0,5 - 100 ms
  - FM
  - CF

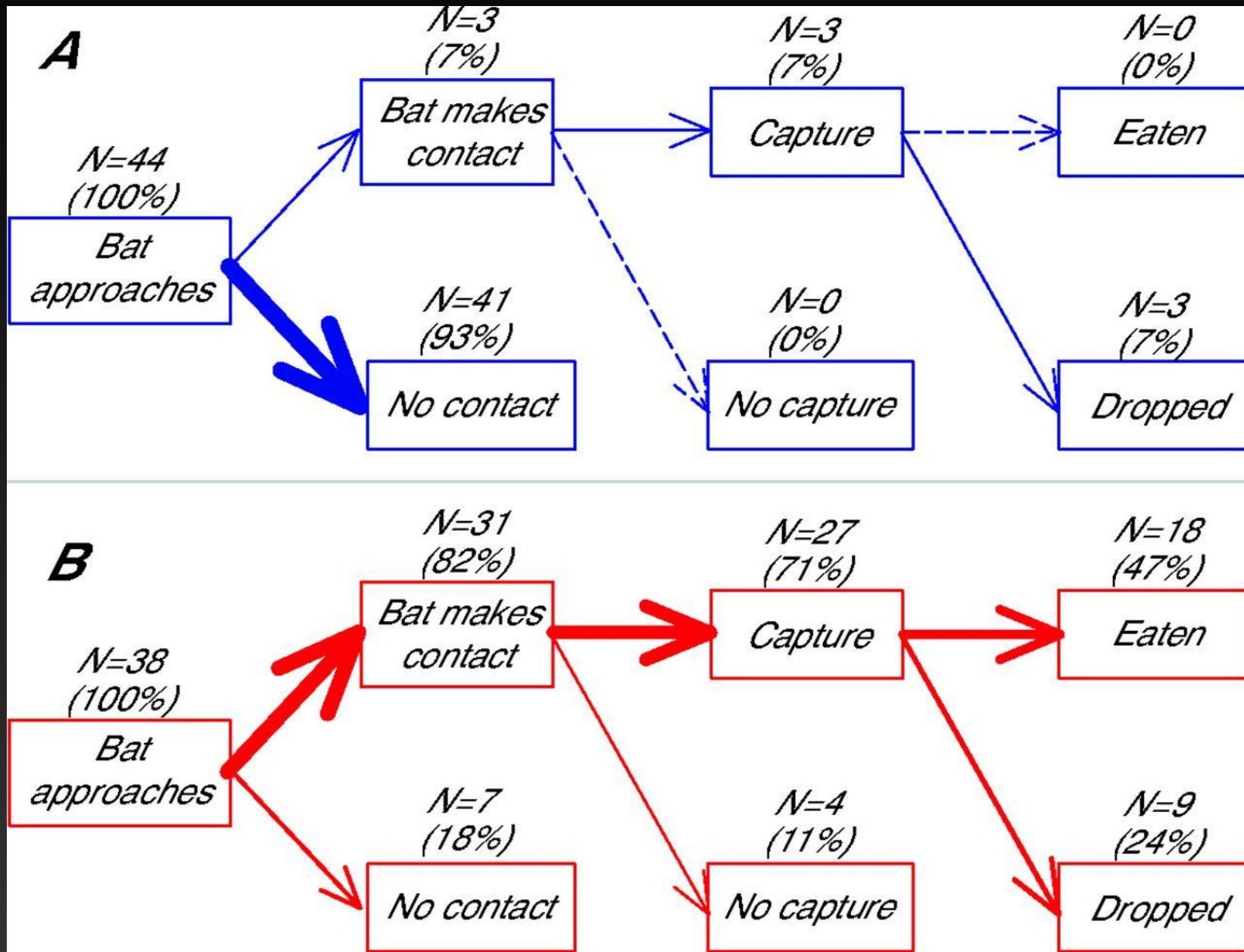
Kajalokatsioon

- Saakloomade vastumeetmed
  - põiklemismanöövrid
  - aktiivne segamine (Corcoran & Conner 2012 J Exp Biol 215, 4278-4287)

Bertholdia trigona

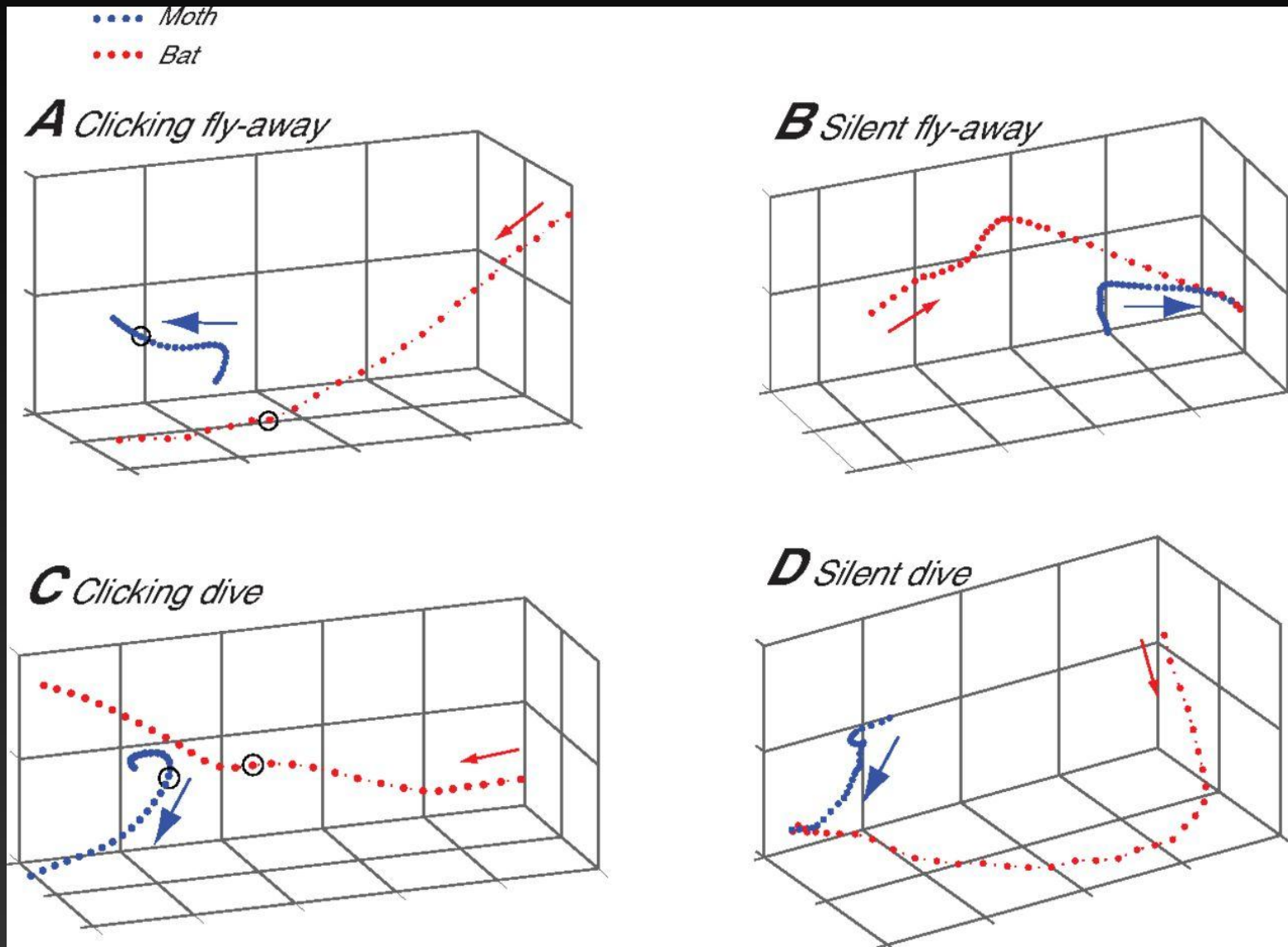

Kajalokatsioon

Kajalokatsioon

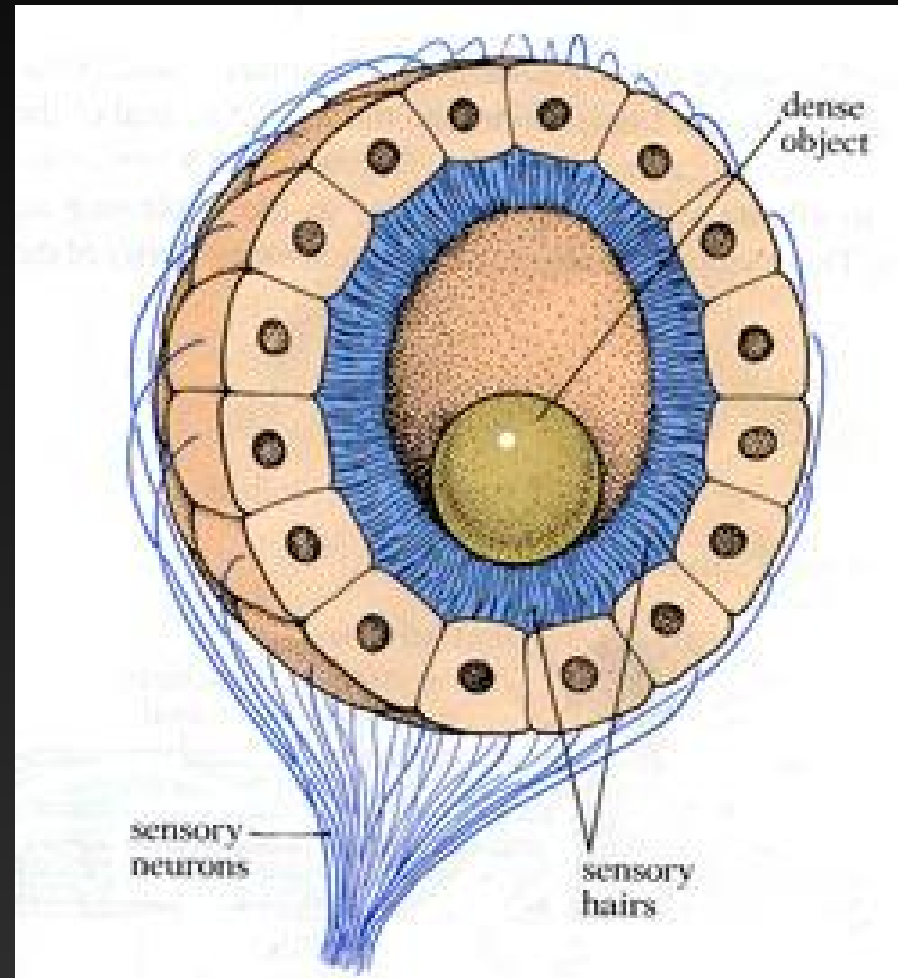

Kajalokatsioon

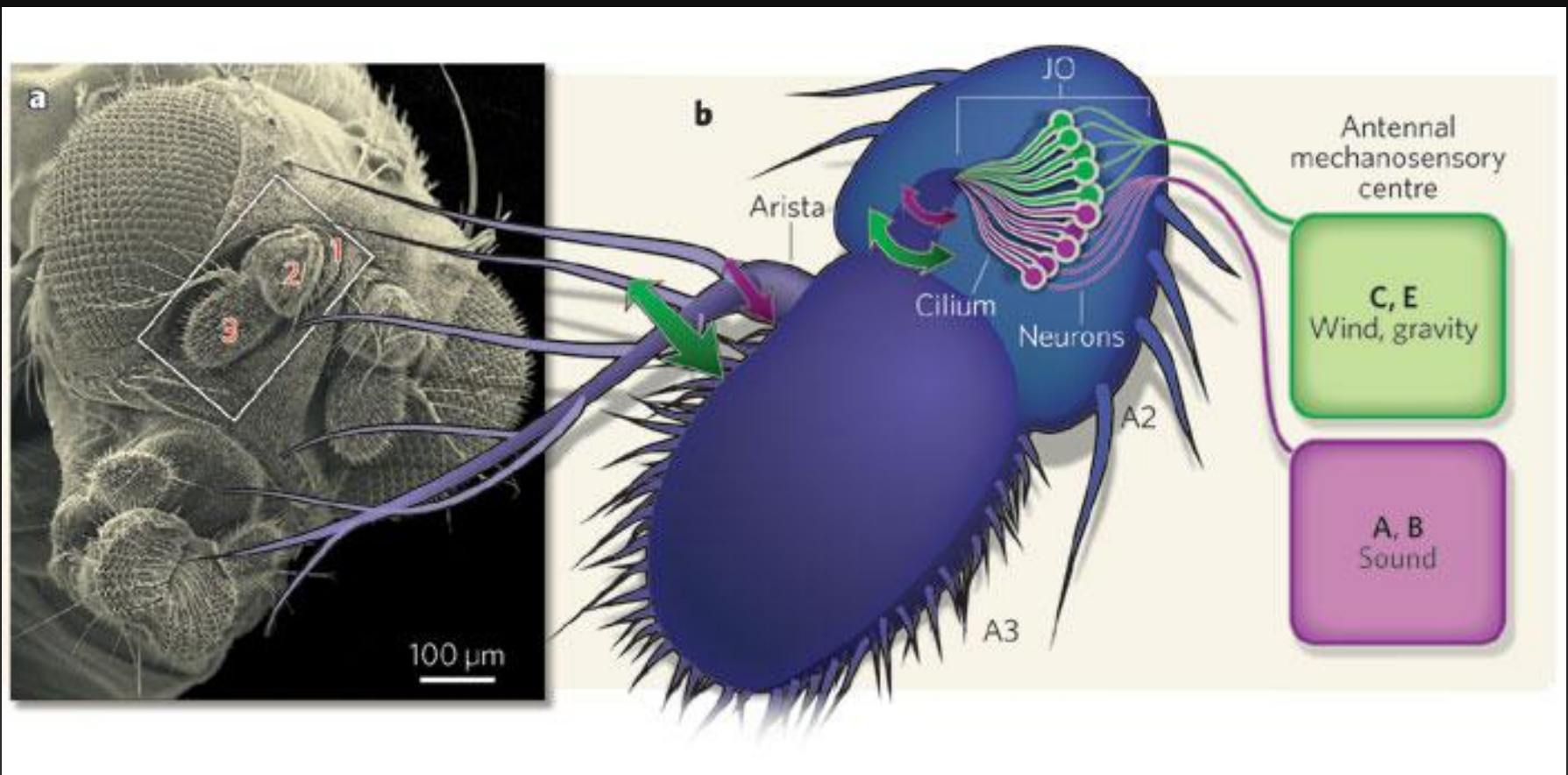
- Saakloomade vastumeetmed
  - põiklemismanöövrid
  - aktiivne segamine (Corcoran & Conner 2012 J Exp Biol 215, 4278-4287)
  - 25 - 89 kHz (<https://www.youtube.com/watch?v=SJGrkXGTSLg>)

Statotsüst

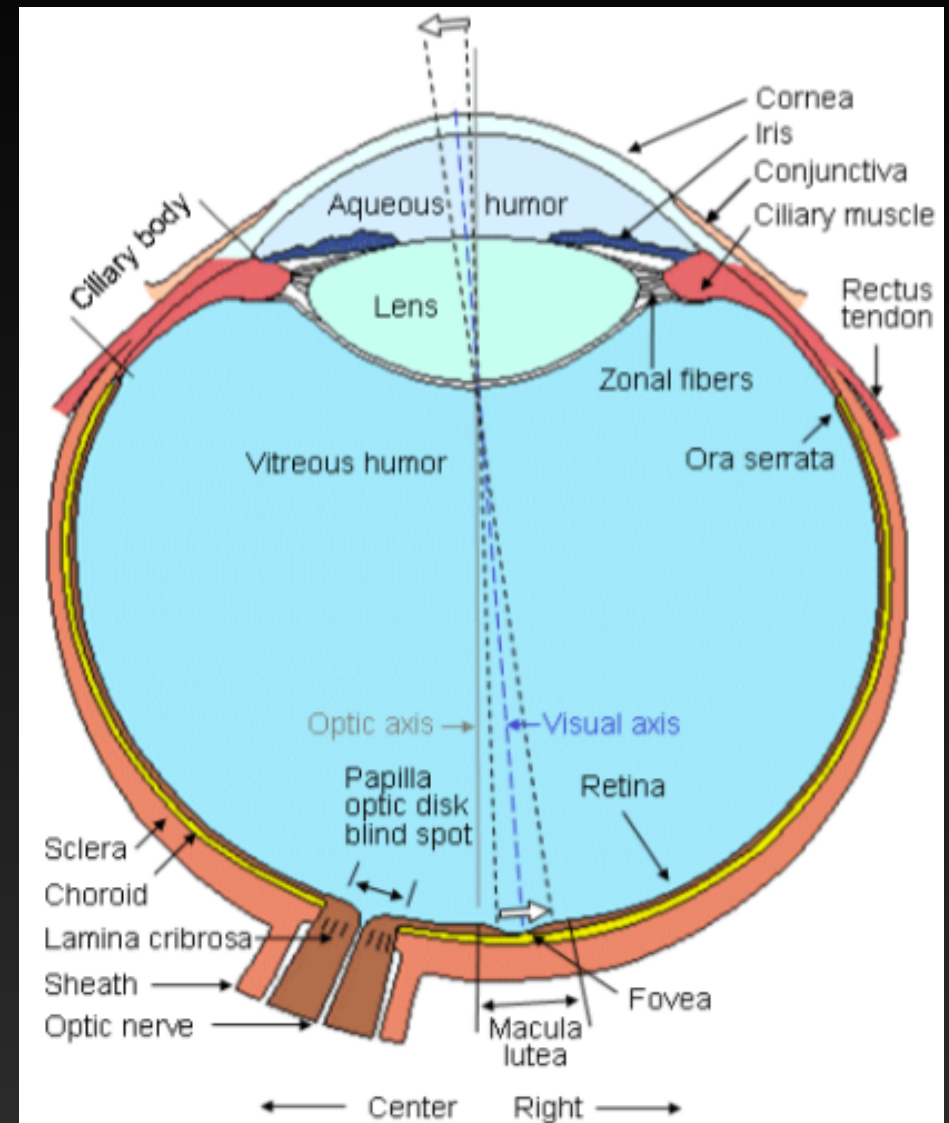

Johnstoni organ

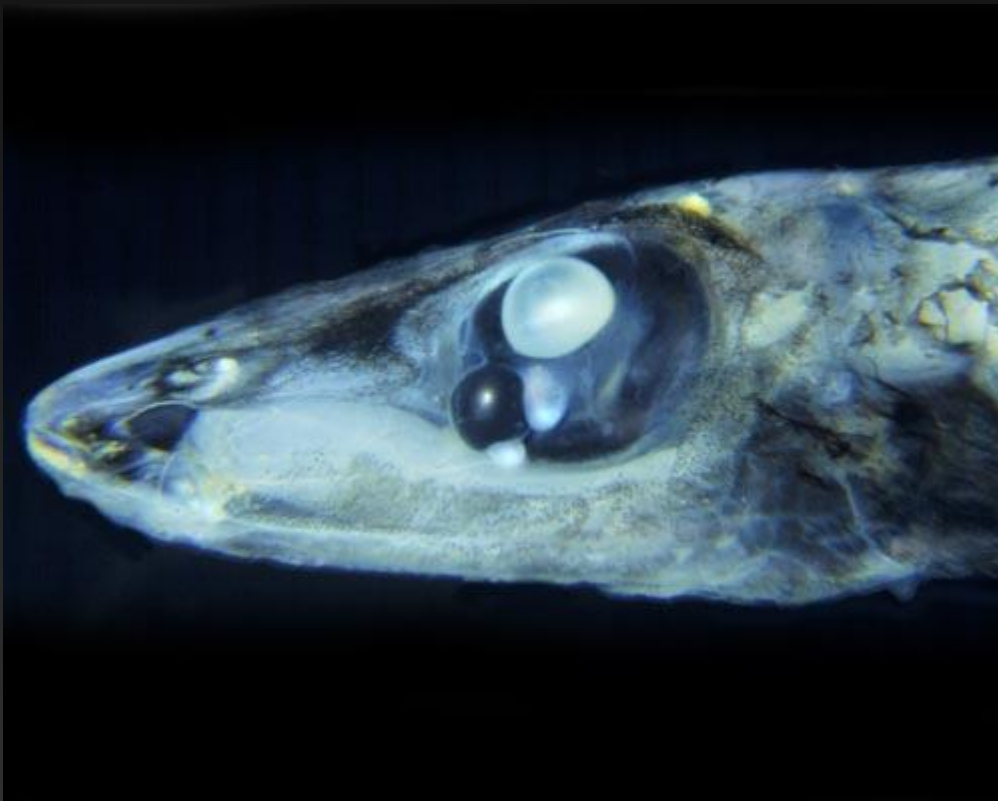
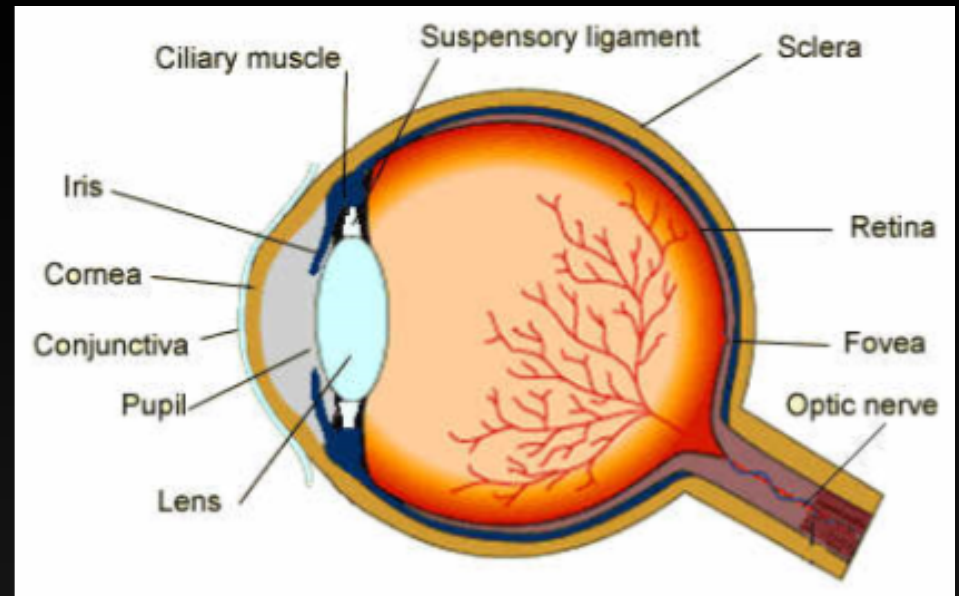

Valgus

- Väga kiire
- Enamus infost silmade kaudu

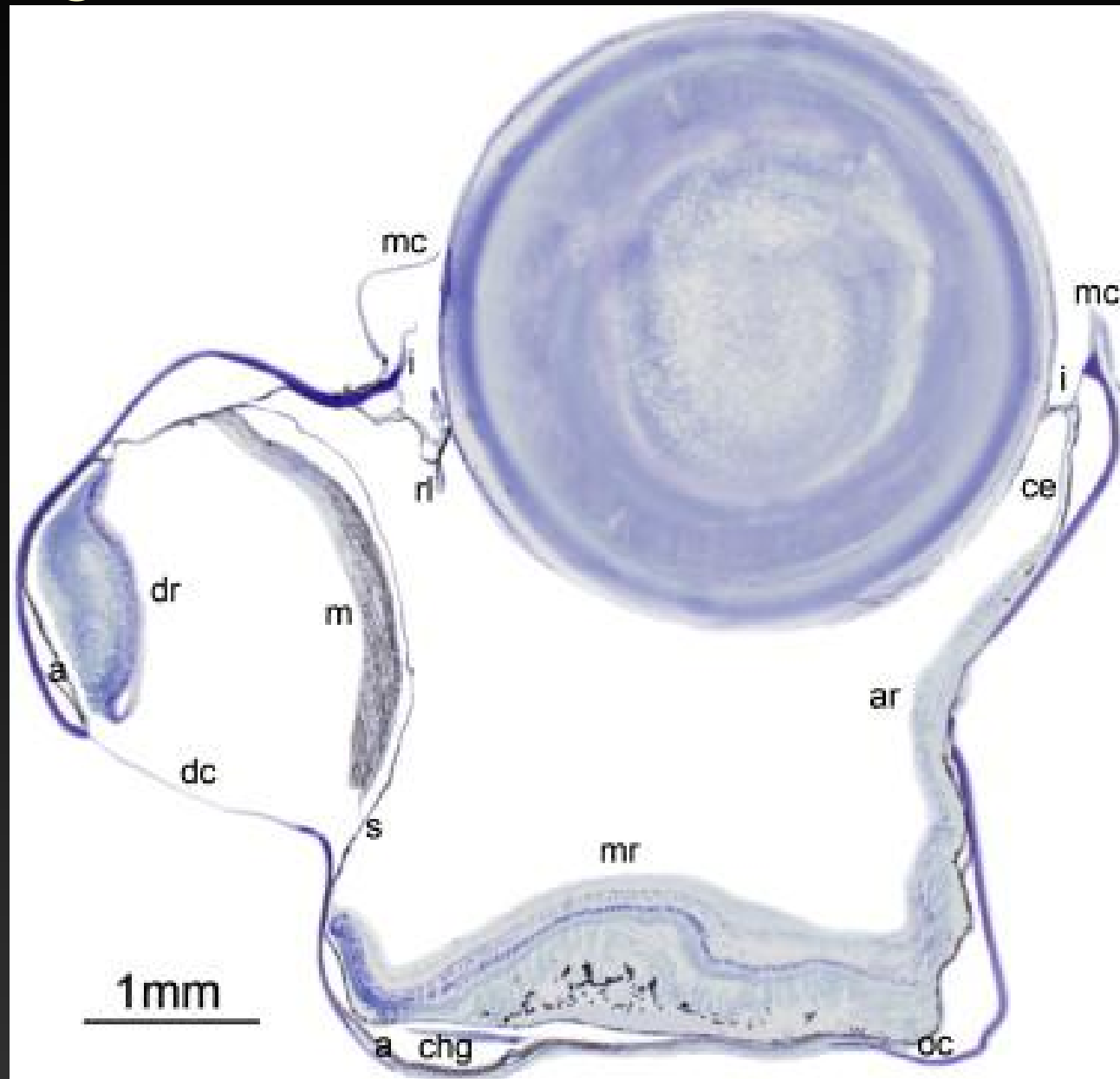

Lihtsilml e kaamerasilm

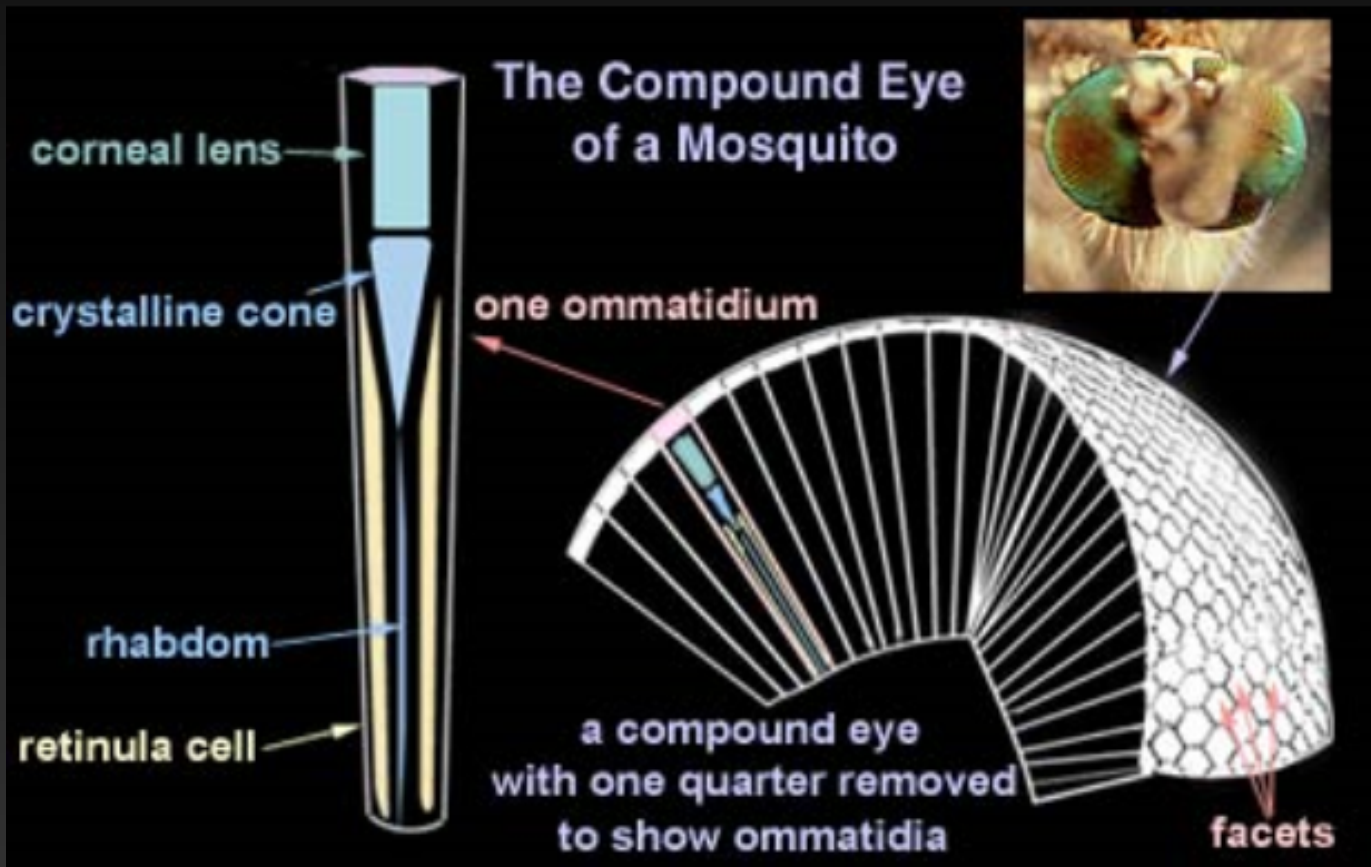
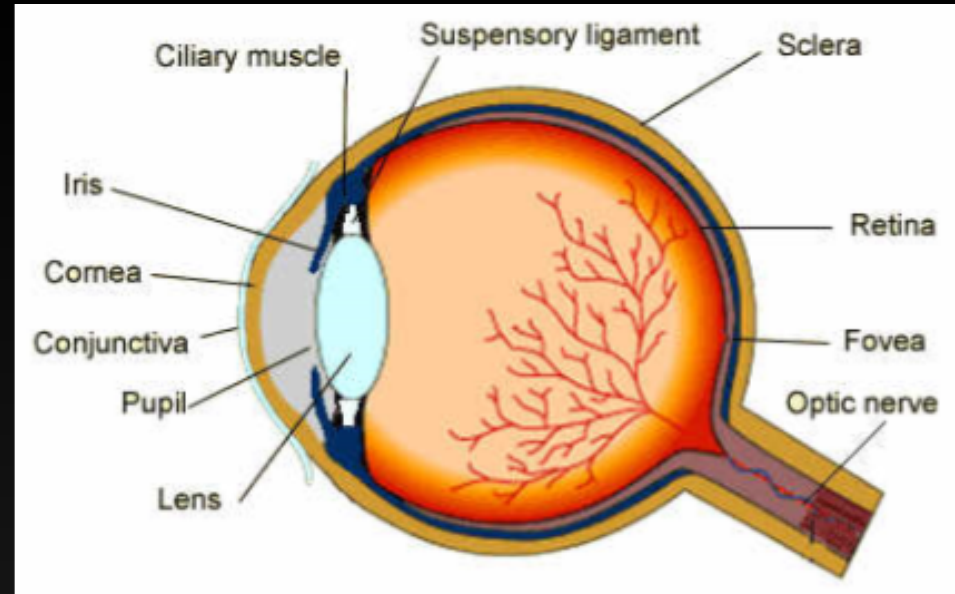
Dolichopteryx longipes

Nõguspeegel

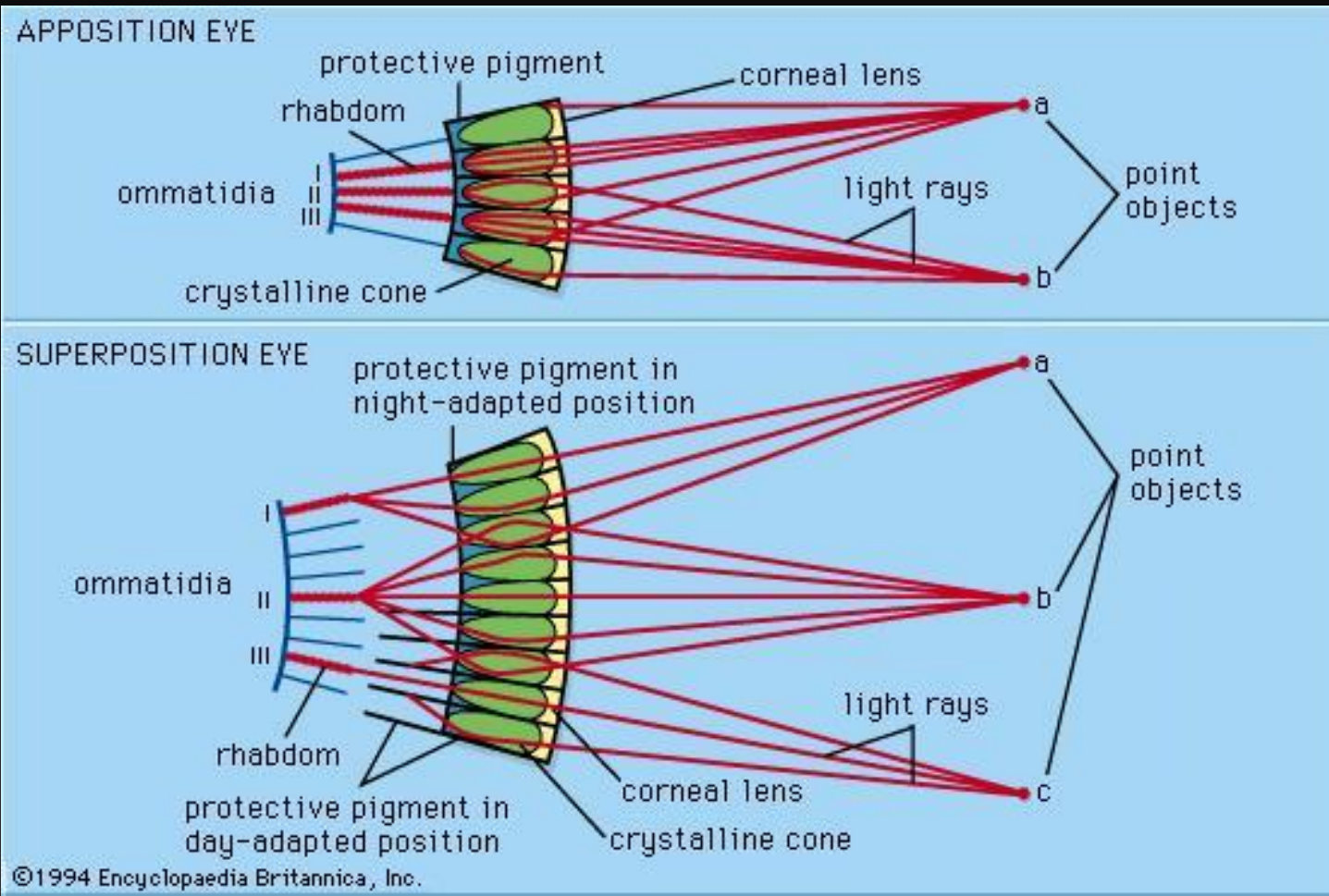

Lihtsilml e kaamerasilm

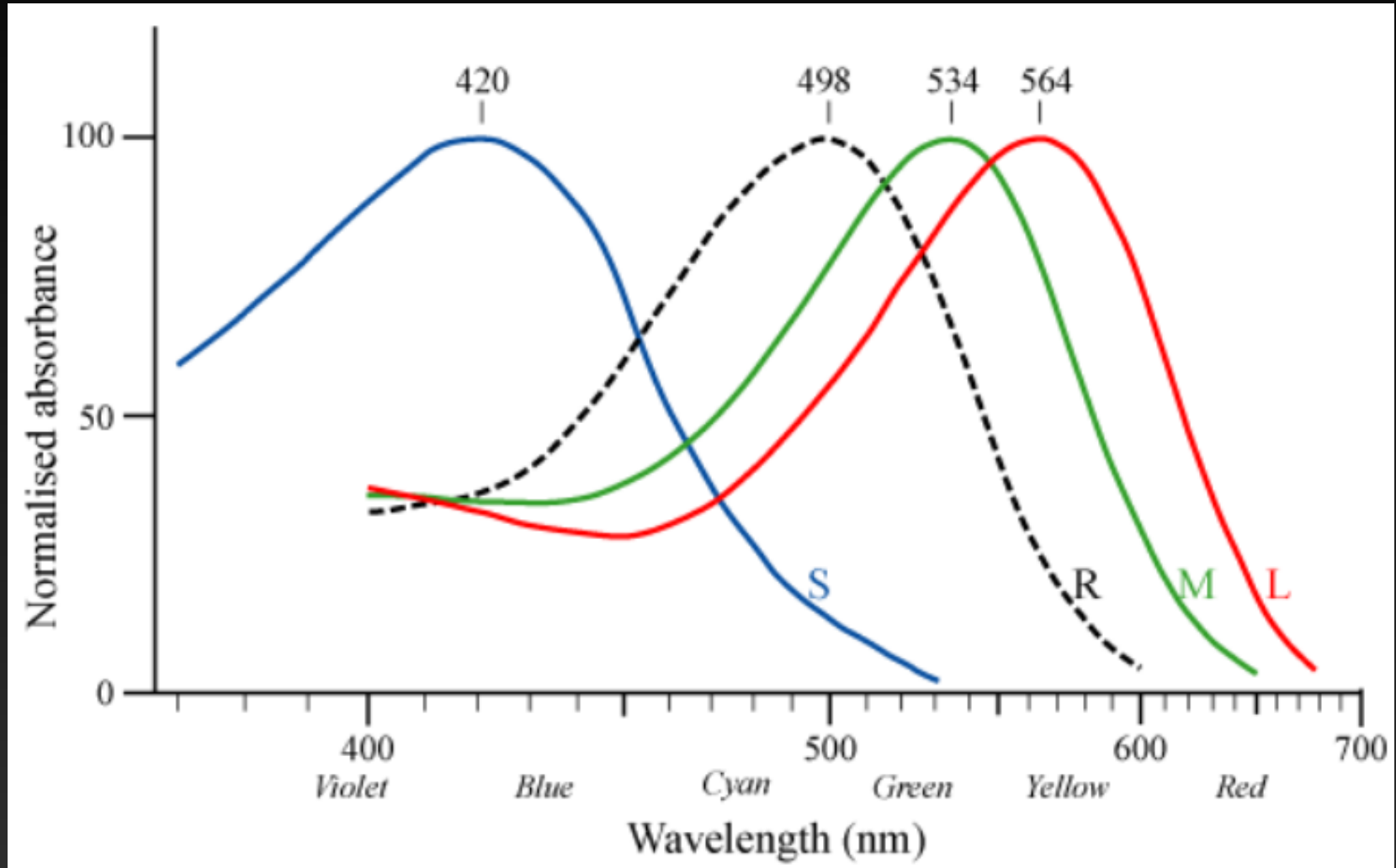
Lihtsilml

Liitsilm

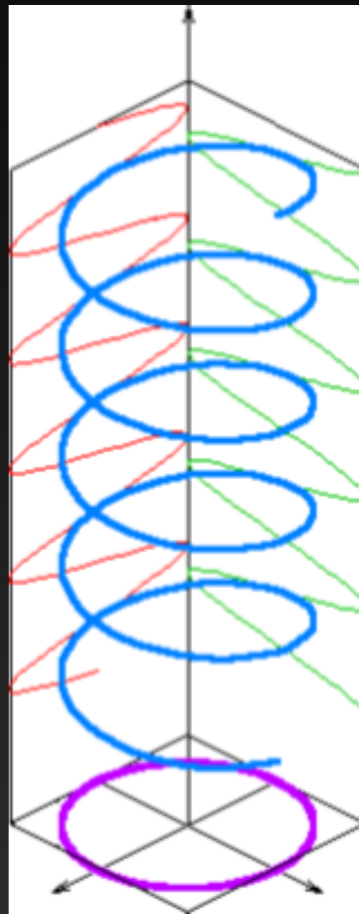

- Lihtsilmas pilt tagurpidi (üks lääts)
- Liitsilmas saab iga osasilm tüki pilti, mis KNSis kokku liidetakse
- Liitsilmas pilt õigetpidi
- Kromaatileine aberratsioon
- Fotoopsed silmad
- Skotoopsed silmad
- Läikepiige

Retinaalised pigmendid

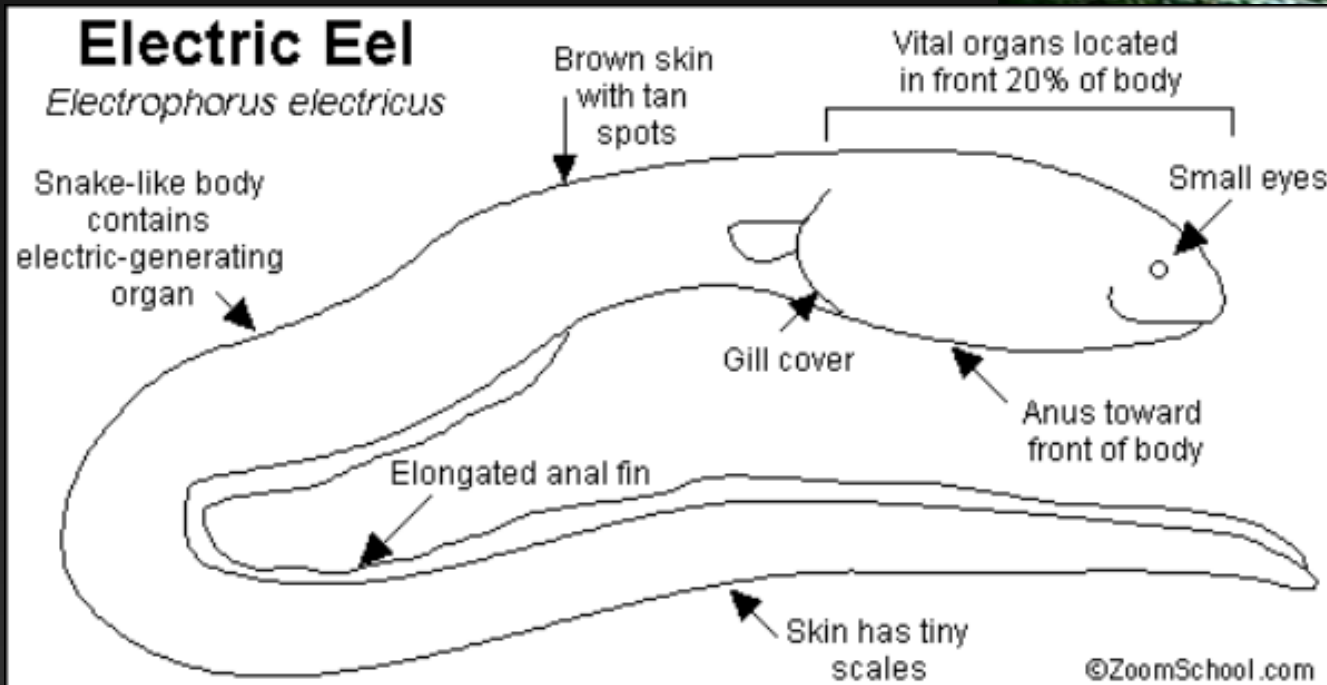

Polariseeritud valgus

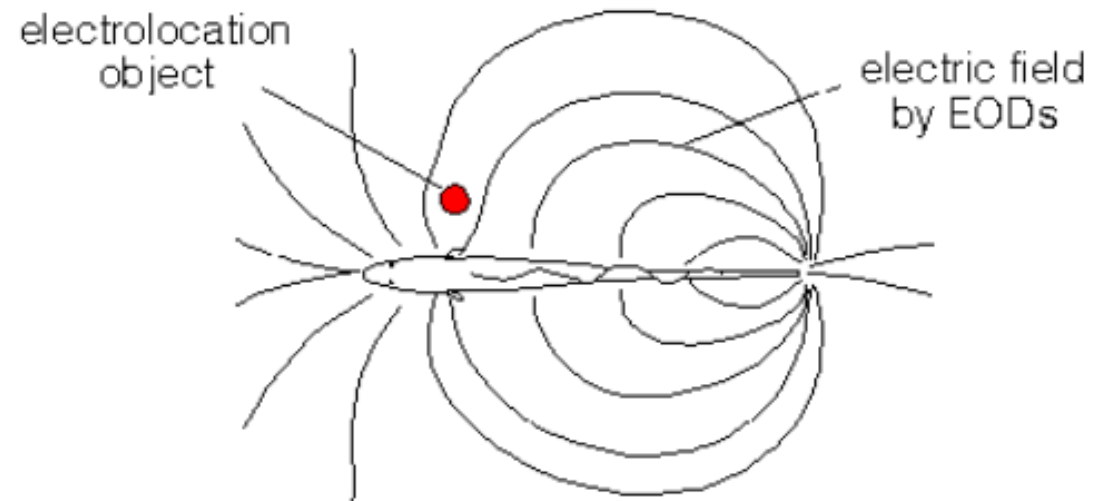
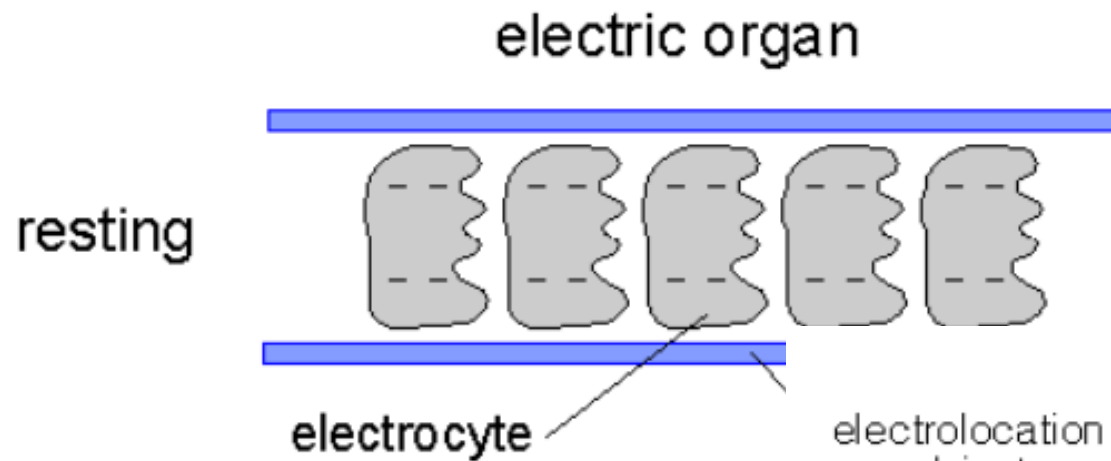

Elektroretzeption

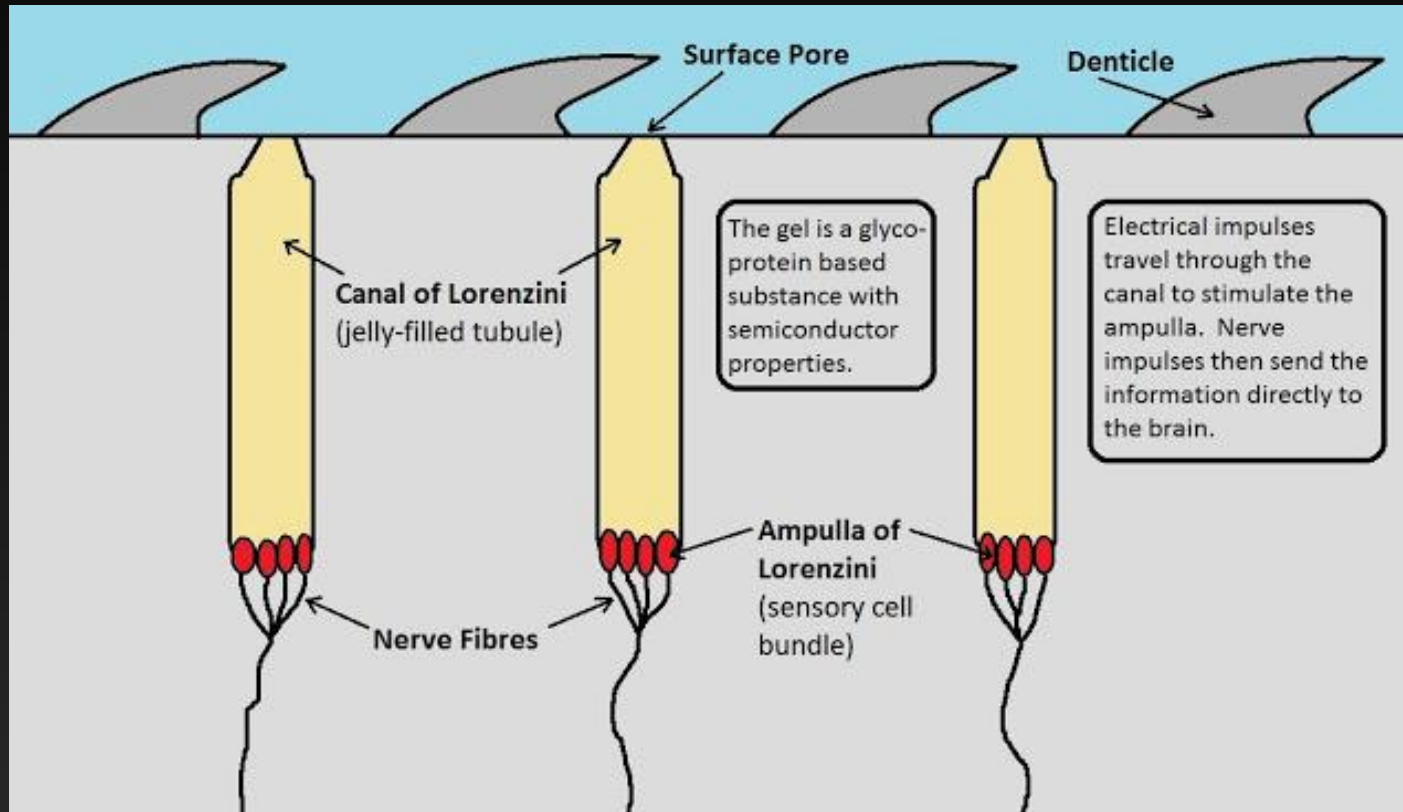
- Elektroretzeption
- Magnetoerzeption

Elektriorgan

Lorenzini ampullid

Magnetoretseptioon

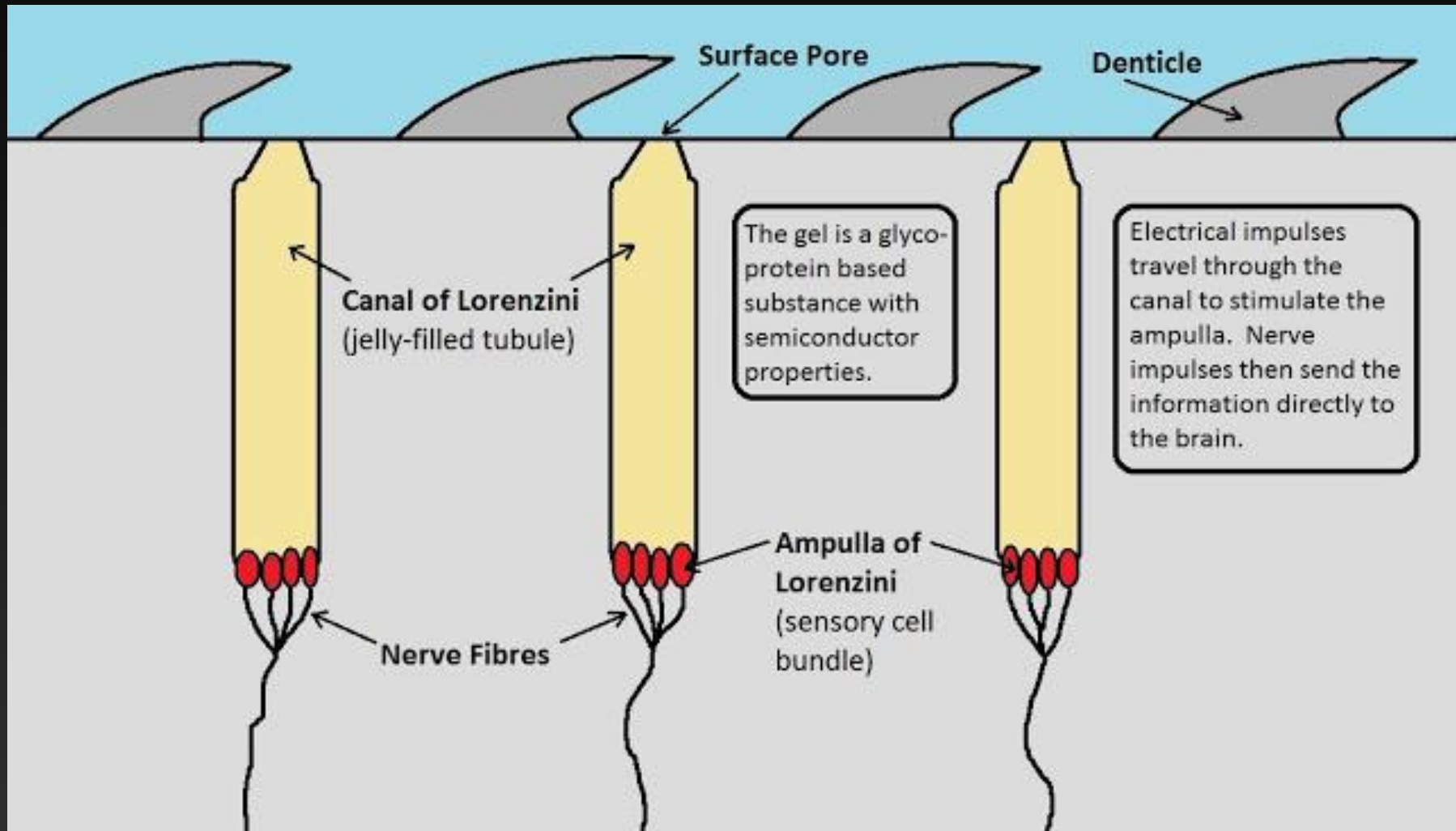
*Magnetospirillum
magnetotacticum*

Magnetoreseptie

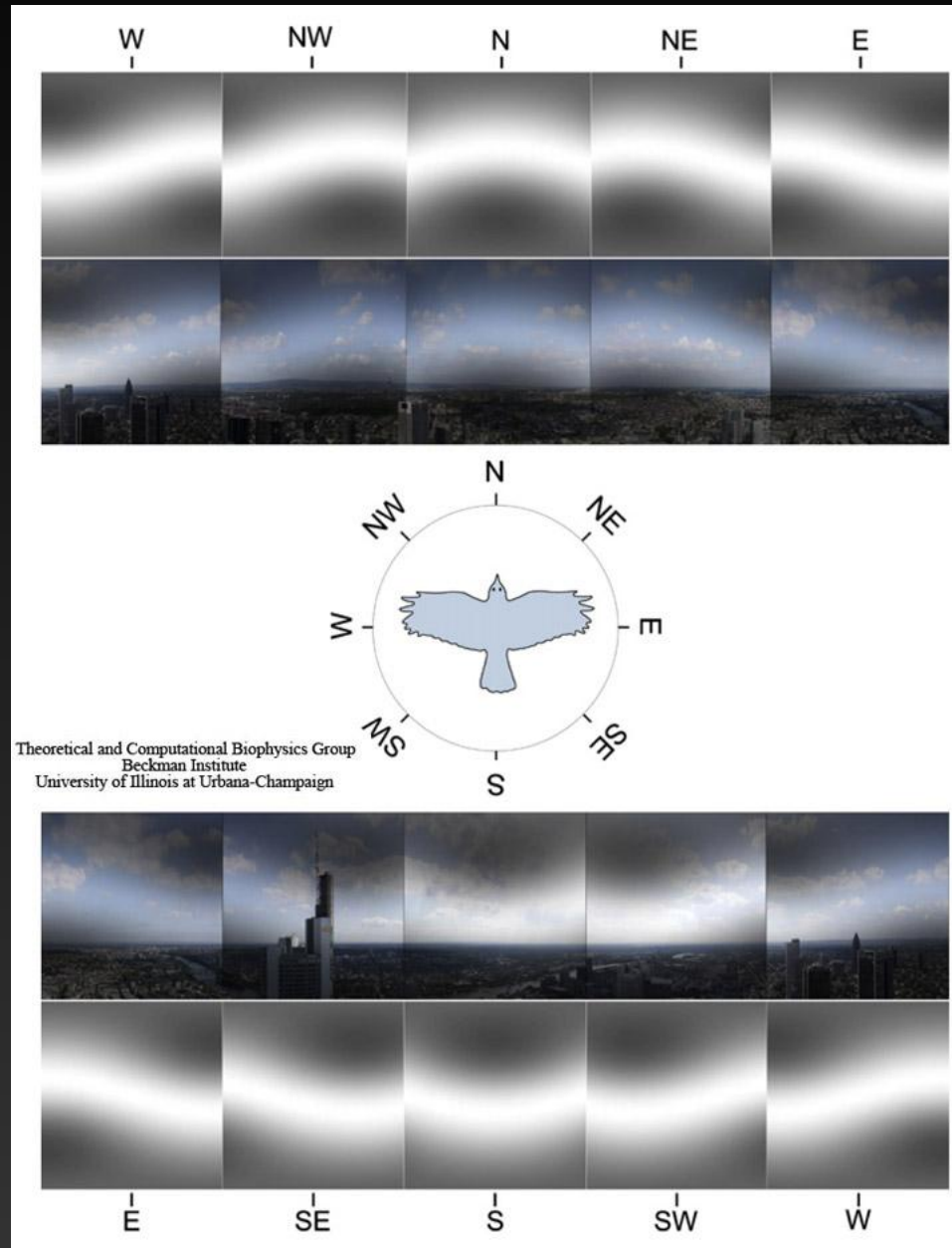
Magnetoreception

Magnetoretseptsioon

- Mehhanismid
  - krüptokroomid
  - magnetiidikristallid

Magnetoretsepsioon

Sensorsüsteemide piiratus

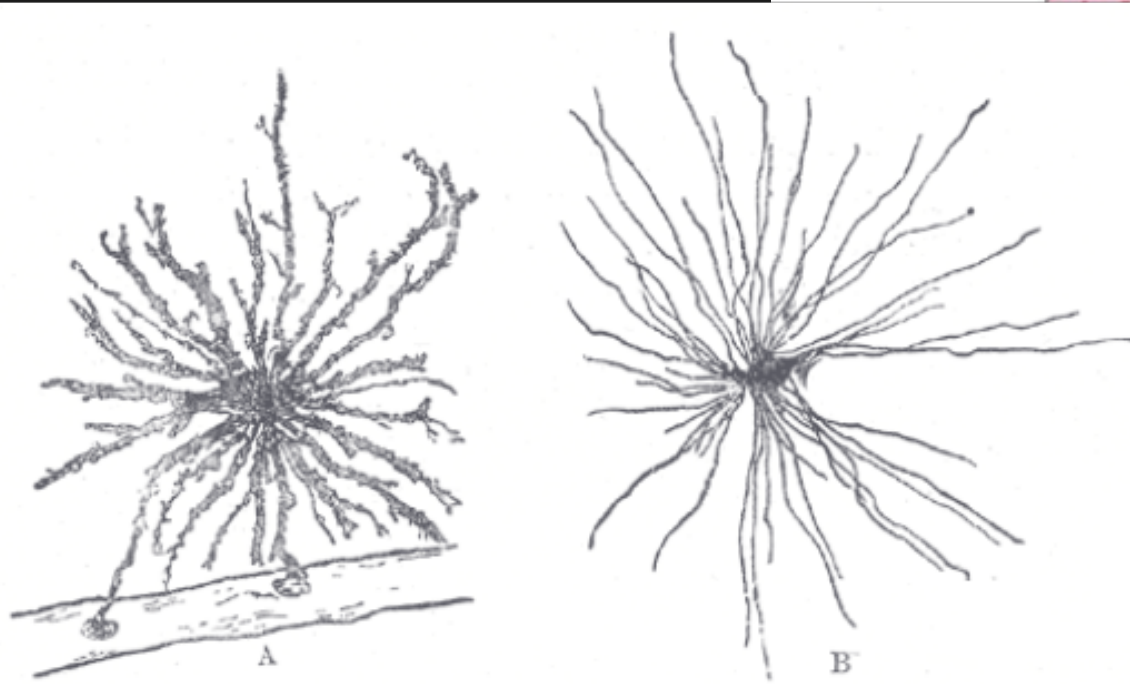
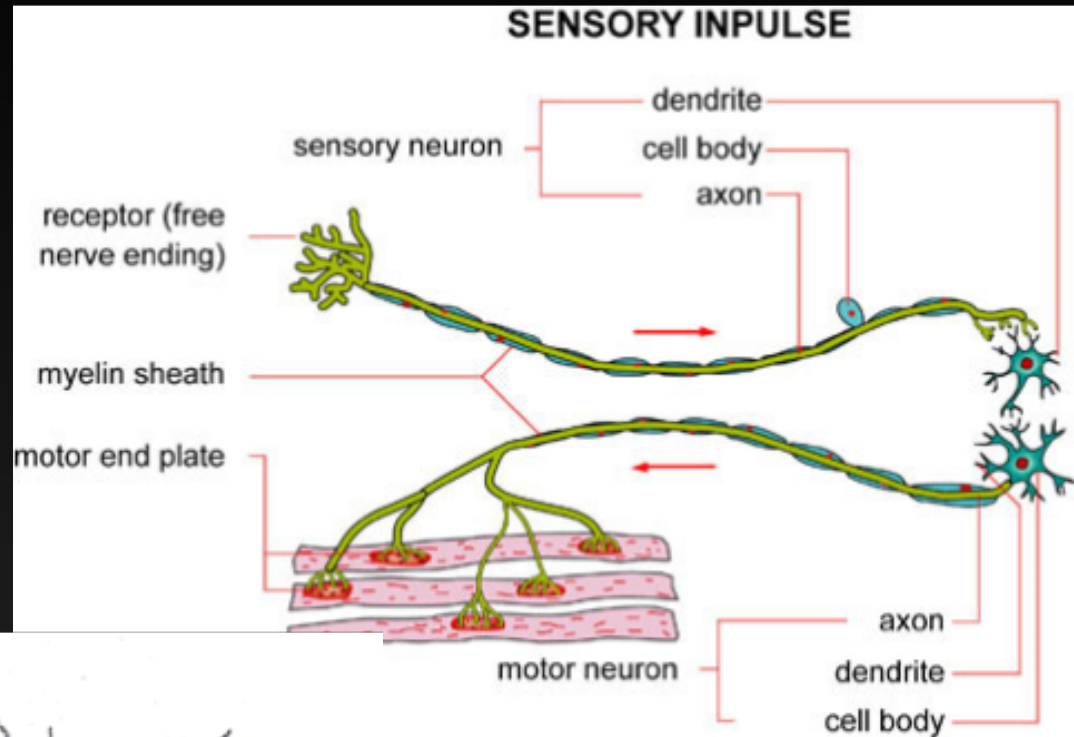
- Ideaalne sensor
  - ülitundlik
  - müravaba
  - lõpmatult täpselt kodeeriv
- Termodünaamika III seadus
- Kesknärvisüsteem filtreerib

Närvisüsteem

Alo Vanatoa

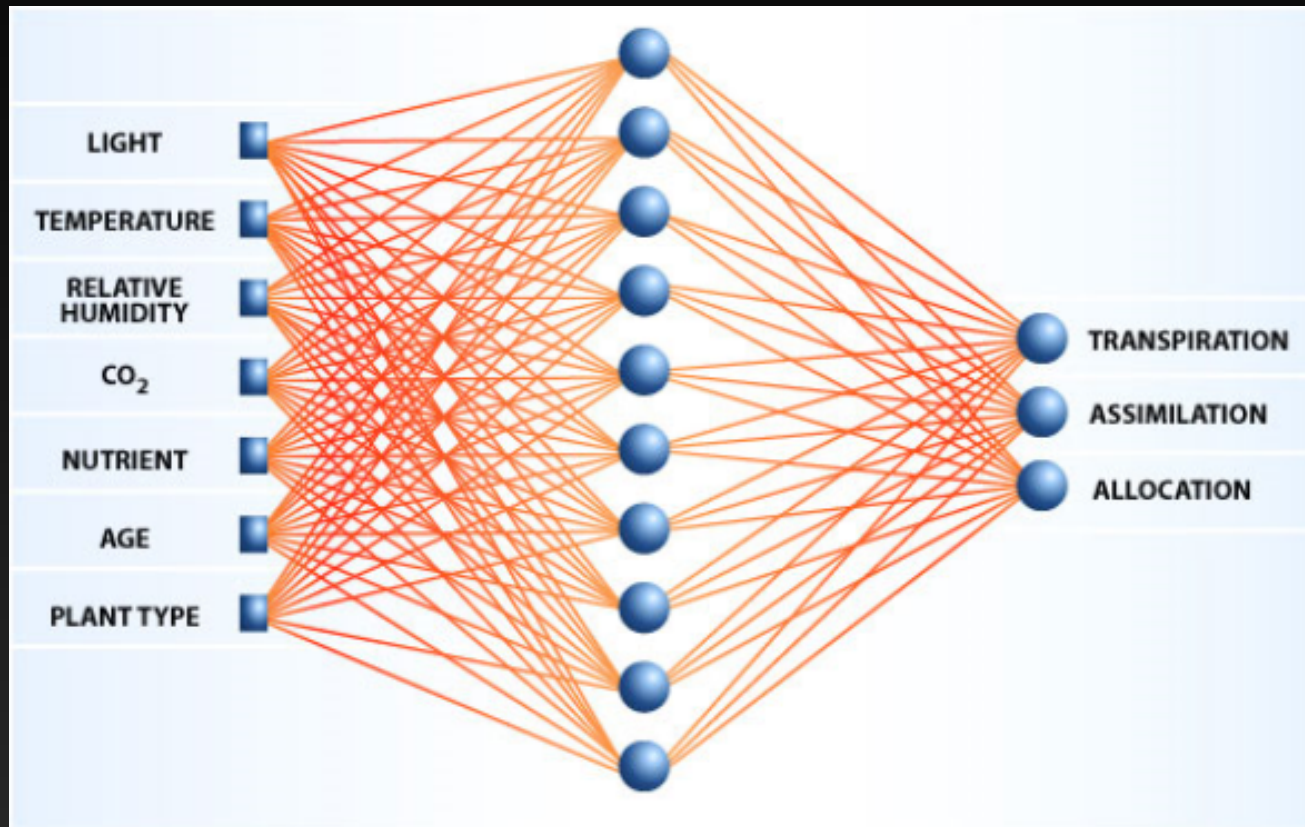
Närvikude

- Neuronid
- Gliia

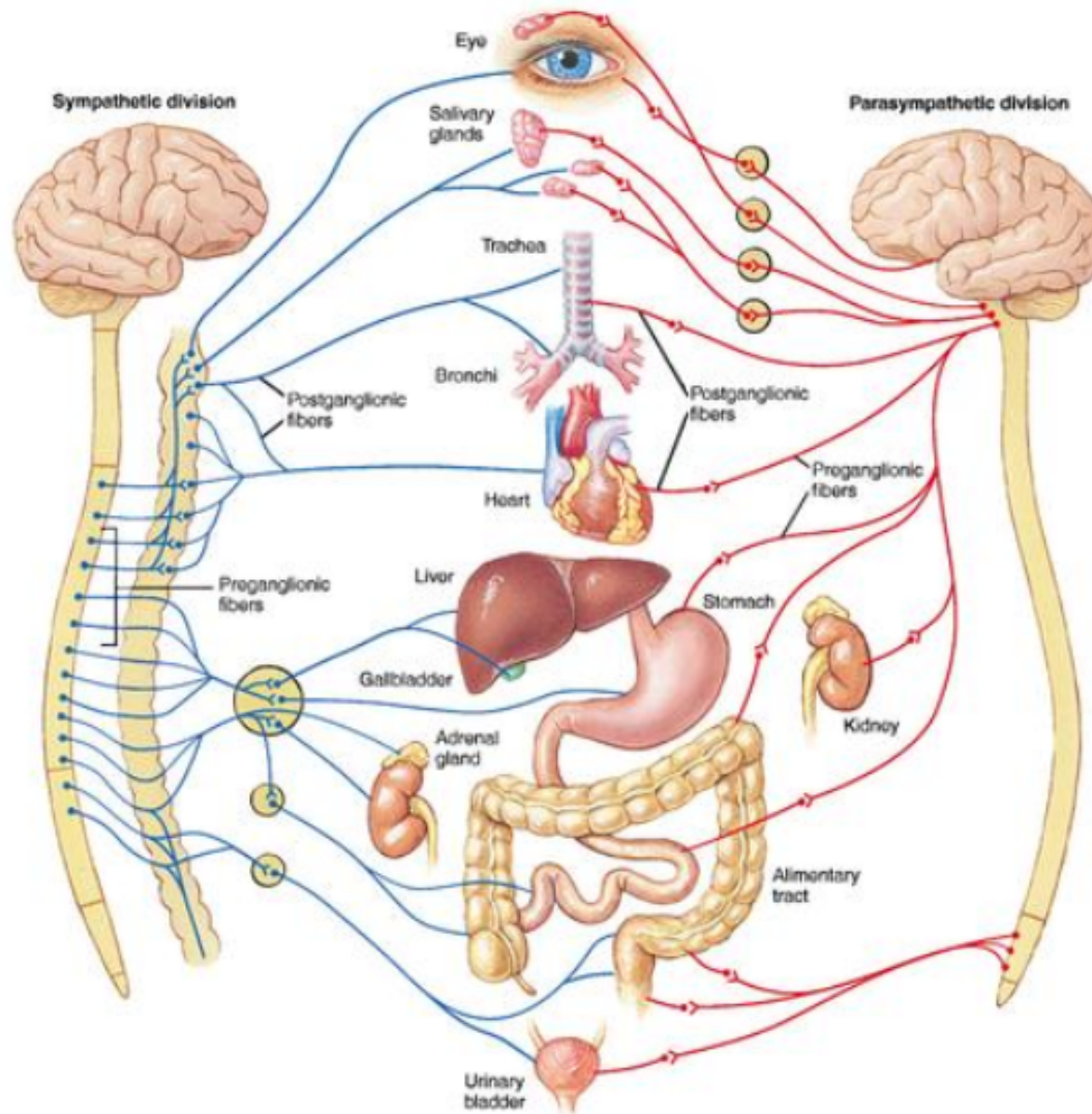

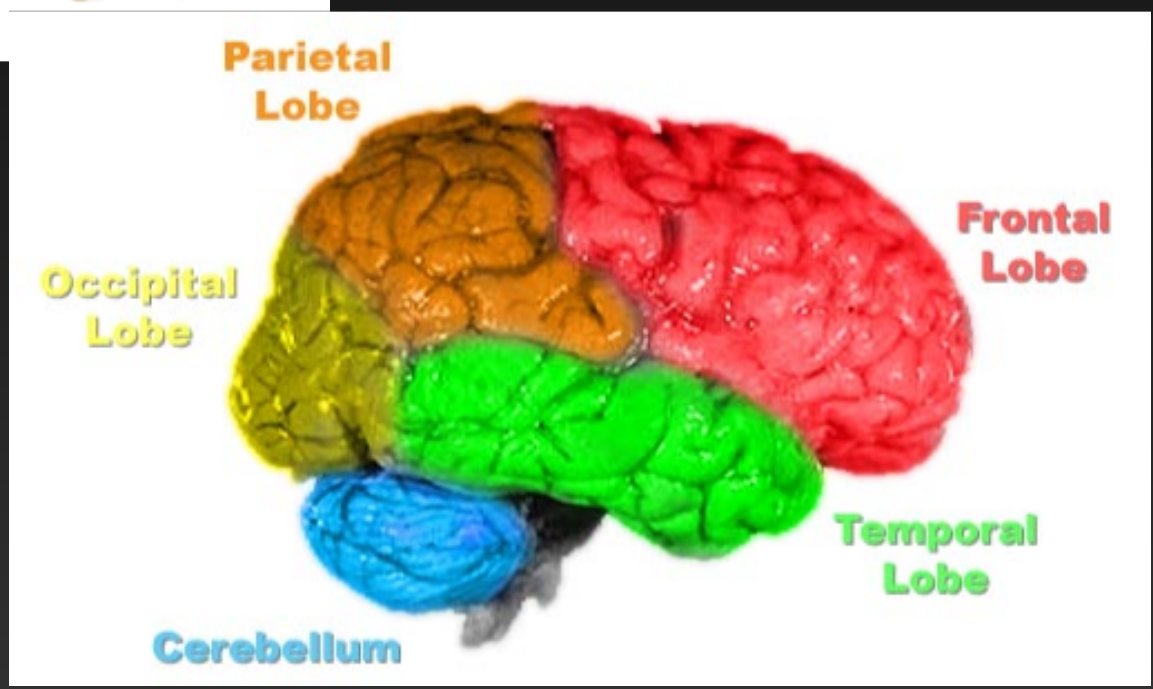
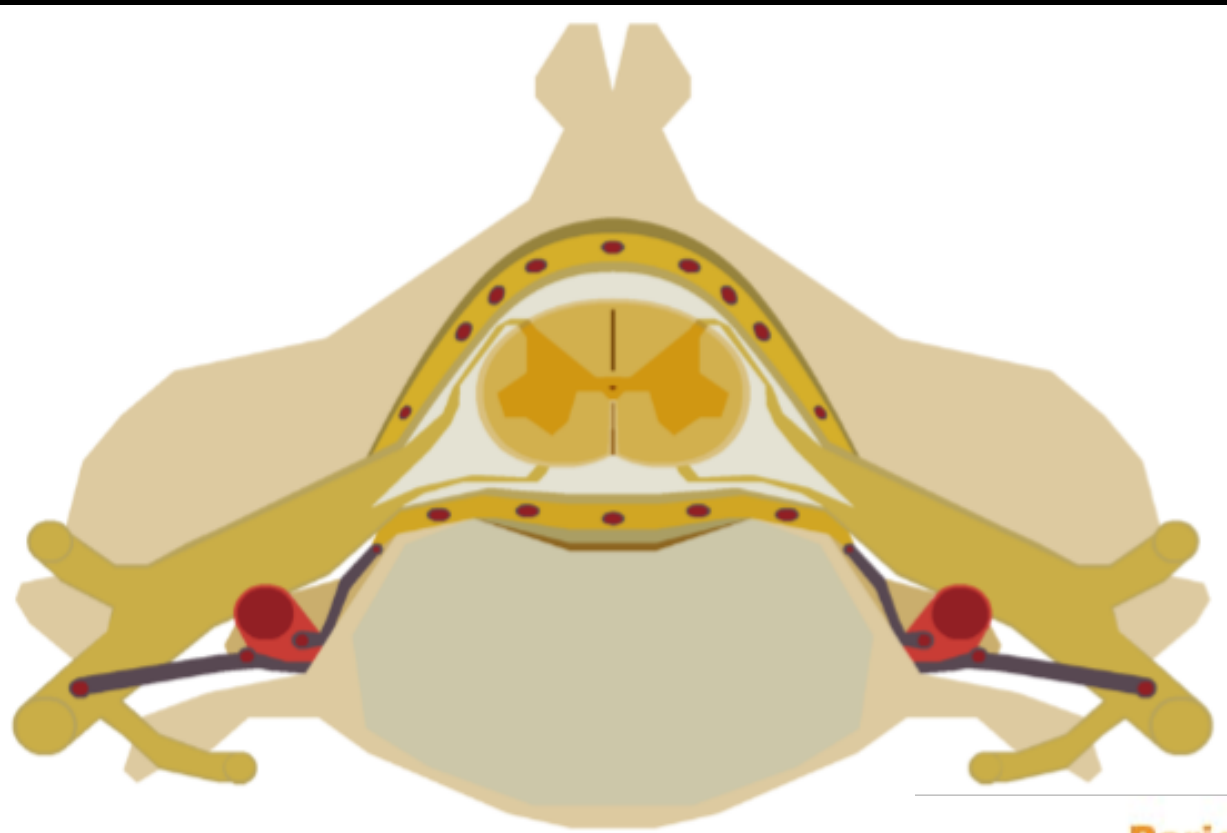

Närvivõrgud

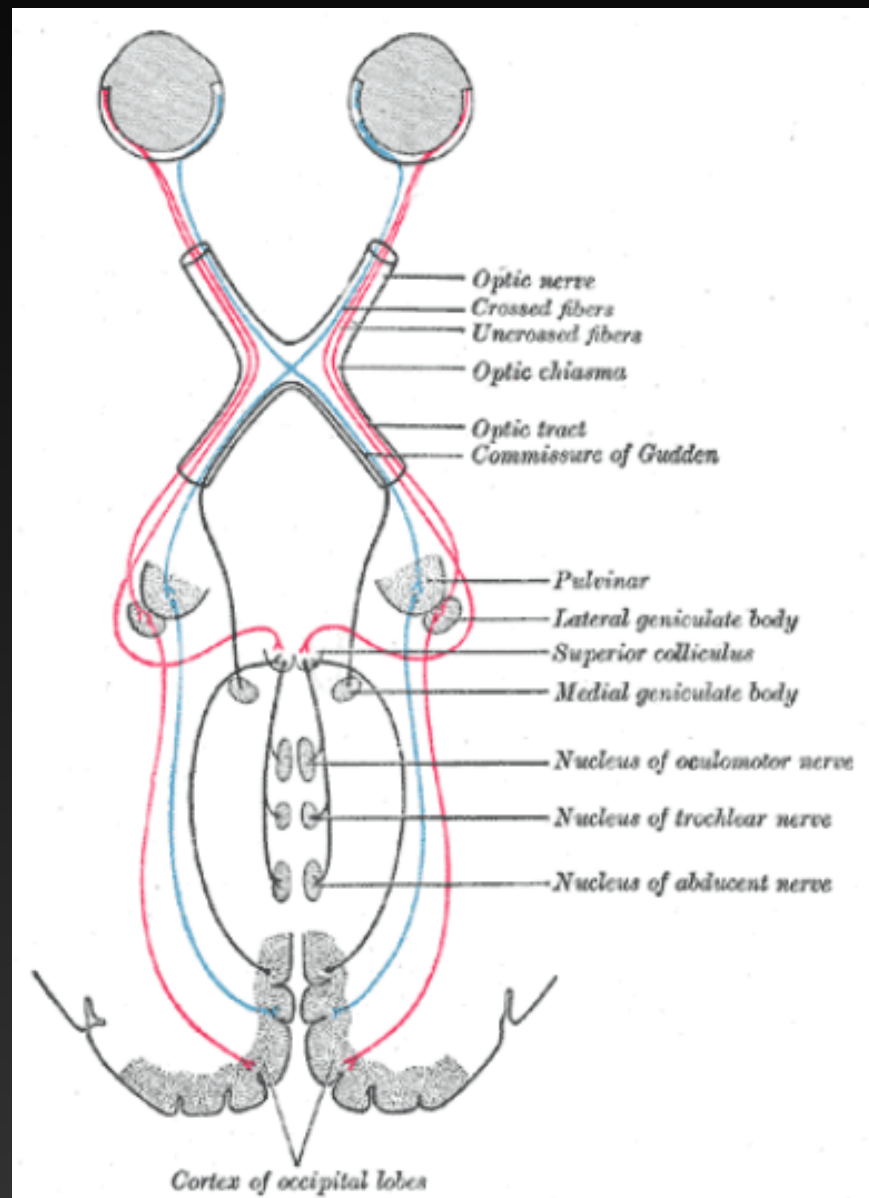
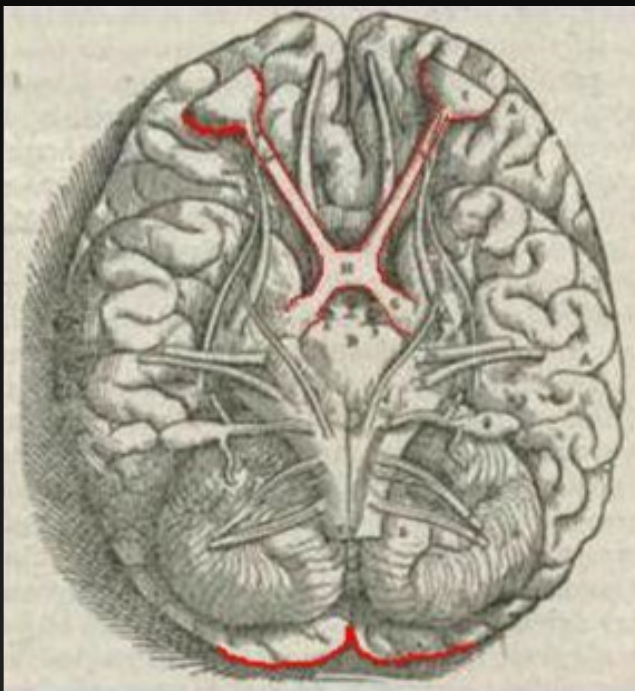

Kordaatide KNS

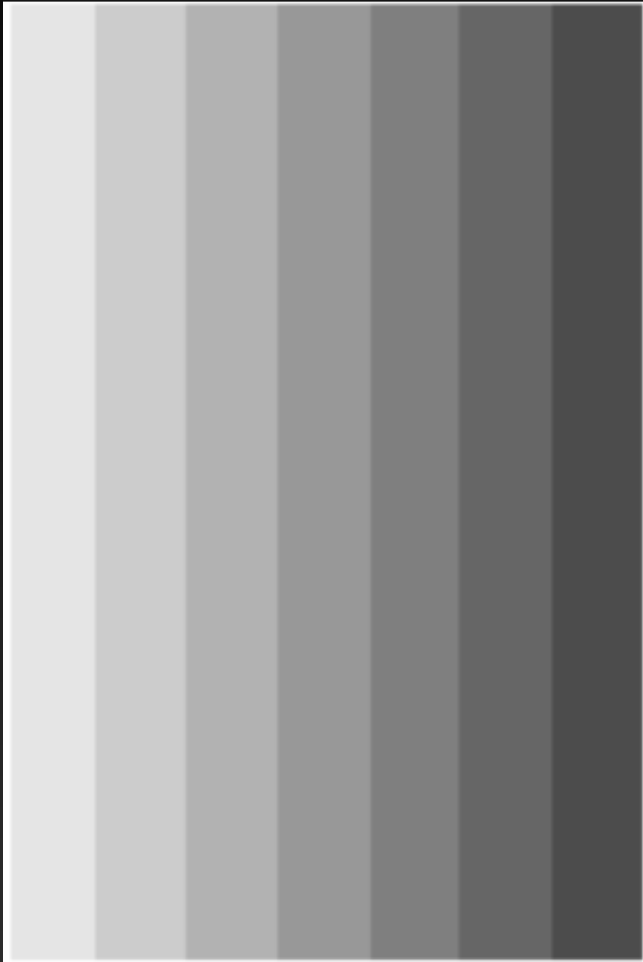

Visuaalne protsessing

Informatsiooni töötlemine

Lateraalne pidurdus

